

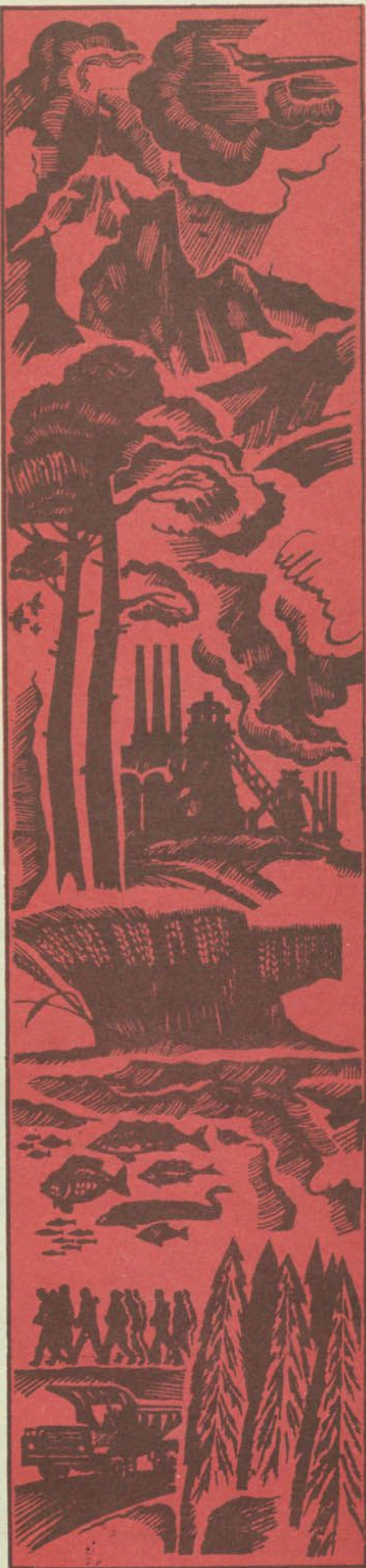
30K-1
1844

**работніца
і сялянка**

12 1973

+ прил.

ШЫРОКА, З ХВАЛЯВАННЕМ

Ніз-ка ў по-яс схі-ля-ец-ца
 жы-та, сі-нім мо-рам ві-та-юць іль-
 -ны. Бе-ла-рус-кі на-род пра-ца-
 -ві-ты, тва е-пос-пе-хі све-ту від-
 -ны. *Прыпеў:* Ой, ста-рон-ка ма-я, ты ляс-
 -на-я, бе-ла-рус-ка-я на-ша зям-
 -ля! Та-бе сён-ня паклон па-сы-
 -ла-е ўсіх на-ро-даў са-вец-кіх сям'я.

ОЙ, СТАРОНКА МАЯ ТЫ ЛЯСНАЯ!

Песня для жаночага хору з баянам

Словы А. АСТРЭЙКИ

Музыка Я. ЦІХАНОВІЧА

1. Нізка ў пояс схіляецца жыта,
 Сінім морам вітаюць ільны
 Беларускі народ працавіты,
 Твае поспехі свету відны.

Прыпеў: Ой, старонка мая ты лясная,
 Беларуская наша зямля!
 Табе сёння паклон пасылае
 Усіх народаў савецкіх сям'я.

2. Вее вецер над краем крылаты,
 І гараць непагасна агні.
 Тут змагаліся мужна салдаты
 За Радзіму ў суровыя дні.

Прыпеў: Ой, старонка мая ты лясная,
 Партизанская наша зямля.
 Табе к росквіту шлях асвятляюць
 Непагасныя зоры Крамля.

3. Звоняць срэбнымі хвалямі рэкі,
 Песні-казкі складаюць бары.
 Ты шчасліваю стала навекі
 У праменнях вяснянай зары.

Прыпеў: Ой, старонка мая ты лясная,
 Беларуская наша зямля!
 Табе сёння паклон пасылае
 Усіх народаў савецкіх сям'я.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

**№ 12 СНЕЖАНЬ
1973**

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

**ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.**

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

© «Работніца і сялянка»,
1973 г.

НЯХАЙ ЗБУДЗЕЦЦА ЛЕПШАЕ

Як толькі мама з Андрэйкам заходзіць у магазін, дзе ўпрыгожана ёлка і цёця ва ўбранні Снягурачкі прадае цацкі, сын зноў пытаецца:

— А калі ўжо Дзед Мароз прыйдзе?

— Хутка, маленькі, — смяецца прадаўшчыца і тлумачыць: — Вось збярэ ўсе падарункі, што падрыхтавалі дарослыя Новаму году, і заступіць на сваю вахту.

Так, усё менш дзён застаецца да новай сустрэчы з Дзедам Марозам. Здаецца, ці даўно махалі ўслед таму, адыходзячаму, з якім быў звязаны паўвекавы юбілей непарушнага Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. А час ужо адлічваў новы, якому з лёгкіх слоў Леаніда Ільіча Брэжнева далі імя рашаючага года дзевятай пяцігодкі. І вось зноў дзеці чакаюць Дзеда Мароза з падарункамі, а мы нават крышку шкадуем, што не паспелі азірнуцца, як і з гэтым, рашаючым, развітацца трэба.

Але як бы імкліва ні ляцеў час, мы паспяваем за ім, бо ведаем цану не толькі гадам, а нават дням і гадзінам. Мо таму і няма калі нам азірнуцца назад. Гляньце, аб чым пішуць у гэтых снежаньскія дні літаральна ўсе газеты. З нумара ў нумар — рапарты аб усё новых і новых працоўных перамогах, аб датэрміновым завяршэнні гадавых планаў, ажыццяўленні тэхнічных заданняў.

Вось і выходзіць: як бы імкліва ні ляцеў час, як бы шпарка ні міналі гады, мы іх апярэджваем. І не таму, што спяшаемся жыць. А таму, што інакш не ўмеем. Бо жыць імкнемся ярка, значна, змястоўна. А гэта вымяраецца не тым, што ты возьмеш ад жыцця, а тым, што пакінеш людзям пасля сябе і ў гэтым, і ў будучым, і ў наступных гадах.

Каб можна было пералічыць усё, што зрабіла для людзей сёлета кожная з нас! Але ці пад сілу гэта нават электронна-вылічальным машынам? Хаця яны ўжо, мусіць, падлічваюць звышпланавыя аўтамабілі, трактары, матацыклы, станкі, тэлевізары, халадзільнікі, бясконцыя метры разнастайных тканін, тоны хлеба і бульбы, цэнтнеры мяса і малака...

Мы ж тым часам давайце перагорнем старонкі часопіса і па асобных рысачках прасочым, як з месяца ў месяц жылі, чаму радаваліся, чым захапляліся ўсяго толькі некалькі нашых сучасніц. Вы ўбачыце, што мы не шукалі незвычайных гераінь з яркімі біяграфіямі. Але калі сабраць штрыхі і рысачкі іх духоўнага аблічча, можна разгледзець тое, чаго няма на перфакартах ні адной электронна-вылічальнай машыны. Характовы душы, няўрымслівае характару, непахіснае волі ў дасягненні мэты... Ды што я кажу — пачытайце самі.

А як запалім агні на сваіх навагодніх ёлках, давайце спытаемся кожная ў сябе: што пакінула я людзям у старым годзе, што возьму на ўспамін аб ім, што здзейсніў наступачым? Так, у наступачым...

Вельмі не просты ён будзе — перадапошні год пяцігодкі. Да фінішу застаецца ўсё менш часу. А спраў яшчэ так шмат! Трэба ўсё паспеець зрабіць. Ды і як найлепей! Значыць, ні на хвіліну не запавольваючы хады, з першых дзён 1974-га крочыць і крочыць усё шпарчэй і шпарчэй.

У гэтым творчым імкненні «Работніца і сялянка» будзе разам з вамі, дарагія нашы чытачкі. Бо і для яе наступнае таксама год незвычайны. Праз якіх адзінаццаць месяцаў часопіс адзначыць свой паўвекавы юбілей. І адзначыць перш за ўсё, вядома, працай, улашчэннем жанчыны-стваральніцы.

Але гэта потым. А пакуль што ад старога календара адлятаюць апошнія лісткі. За акном мітусяцца сняжынікі. Андрэйка кожную раніцу падбягае да балкона, дзе ўжо стаіць ёлка, зацярушаная снегам, і ўсё пытаецца, ці не пара на яе вешаць цацкі.

Мусіць, гэтак жа чакаюць свайго Дзеда Мароза з традыцыйнымі падарункамі ўсе дзеці на зямлі. І мы ад усёй душы радуемся, што в'етнамскія, напрыклад, будучы страчаць яго сёлета пад мірным небам. Але сэрца сціскаецца ад болю, што радасць чылійскіх азмрочыла чорная рэакцыя...

Вось чаму, як ні многа зроблена сёлета для ўмацавання міру на ўсім свеце, яшчэ большыя надзеі мы ўскладаем на наступачы год.

Няхай жа збудзецца ў ім усё самае лепшае на зямлі!

А. ЗАХАРЭНКА

Па стыпендыі ЮНЕСКО ў студзені Святлана Данілюк накіравалася ў Італію.

Святлана Данілюк.

„ВЫ ПРОСТА ЦУД, СВЯТЛАНА!“

Маэстра Карозі, выкладчыца вакалу Міланскага тэатра Ла Скала, праслухоўвала новага стажора. Святлана спявала звычайныя практыкаванні, якімі пачынаўся калісьці яе кожны ўрок у кансерваторыі.

— Вы ў каго вучыліся? — спыталася маэстра Карозі, калі Святлана замоўкла.

— У Зоі Міхайлаўны Гайдай.

— Хорошая школа, правільная.

Пачуццё ўдзячнасці да любімай настаўніцы Кіеўскай кансерваторыі ўспыхнула з новай сілай, толькі прыбавіўся да яго яшчэ і гонар за нашу рускую вакальную школу.

Святлана Данілюк зноў адчула сябе студэнткай, хаця заняты ў Ла Скала многа адрозніваліся ад заняткаў у кансерваторыі ды і сама яна была зусім не падобная на тую вясёла-нацацігадовую дзяўчыну, якая, не ведаючы ні нот, ні законаў музыкі, толькі з адным неадольным жаданнем навучыцца спяваць, нясмела пераступіла парог кансерваторыі.

Дзе ёй было ведаць тыя ноты! Маці яе — простая работніца гумавага завода ў Кіеве. Бацька — слесар, загінуты ў са-
рак першым. Святлана яго і не

помніла нават. Маці адна гадавала і яе і брата. Тут было не да спеваў.

А маленькая Святланка любіла песні, любіла слухаць радыё, асабліва, калі спявала Зара Далуханава... І марыла навучыцца так спяваць...

«Каб стаць харошым спеваком, трэба мець ясную галаву, гарачае сэрца і голас», — народная артыстка СССР Зоі Міхайлаўны Гайдай голас ставіла толькі на трэцяе месца. Усе гэтыя якасці ёсць у Святланы. І таму такі добры кантакт устанавіўся паміж настаўніцай і яе любімай вучаніцай. Святлана выконвала ўсе парады Зоі Міхайлаўны. Працавала над гола-сам. Ён павінен ліцца лёгка, прыгожа, прыносіць асалоду слухачу. Спявала ў хоры кансерваторыі, каб навучыцца не выдзяляць свой голас, трымаць рытм, умець слухацца дырыжора.

Яе дыпломная работа — партыя Любашы ў оперы Рымскага-Корсакава «Царская нявеста». На выпускным спектаклі опернай студыі прысутнічаў дырыжор з Пермскага тэатра і запрасіў Святлану Данілюк прыехаць на працу ў Перм.

У Маскве ў кастрычніку, як вы памятаеце, праходзіў Сусветны кангрэс міралюбівых сіл. Гэта, бадай, адна з важнейшых падзей гэтага года. У цэнтры ўвагі ўдзельнікаў кангрэсу было выступленне на ім Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева.

З вялікай зацікаўленасцю яны абмеркавалі актуальныя пытанні сучаснасці — бяспека і супрацоўніцтва ў Еўропе, мір і бяспека ў Азіі, праблемы Бліжняга Усходу і Чылі, супрацоўніцтва ў галіне захавання навакольнага асяроддзя, у галіне адукацыі і культуры.

Барацьбітоў за мір хвалявалі сацыяльныя правы чалавека ва ўсіх краінах і кантынентах.

На здымку: лётчык-касманаўт В. Нікалаева-Церашкова і дэлегат з Чэхаславакіі Г. Фучыкава сярод дэлегатаў Вялікабрытаніі.

Фота В. Масцюкова.
Фотахроніка ТАСС.

Там яна спявала Любашу і рыхтавала новыя цікавыя ролі. Сярод іх — іскрамётная Кармэн з оперы Бізэ. Усё, што магла, Святлана прачытала пра творчасць кампазітара, пазнаёмілася з гісторыяй стварэння оперы, перачытала не адзін раз навелу Мерыме, амаль усе рэцэнзіі на пастаноўку оперы. Яна не ведала стомы, працавала з канцэртмайстрам, потым з аркестрам. Здзяйсняла сваю мару...

У 1965 годзе Святлана Данілюк стала лаўрэатам Усесаюзнага конкурсу імя Глінкі. Яе запрасілі ў Мінск, у Беларускае дзяржаўнае Вялікае тэатр оперы і балета праспяваць партыю Кармэн.

Салістка пермскай оперы мела ў нас вялікі поспех. Праз год яна стала дыпламантам Міжнароднага конкурсу імя П. І. Чайкоўскага ў Маскве, і яе запрасілі на работу ў Мінск.

Беларусь-партизанка. Непакораны ворагу край. Смелы,

Святлана Данілюк у ролі Амнерыс з оперы Вердзі «Аіда».

прыгожы народ, яго подзвіг у гады Вялікай Айчыннай вайны залатымі літарамі ўпісаны ў кнігу мужнасці краіны.

І першую партыю, якую Святлана Данілюк стала рыхтаваць у нашым беларускім тэатры, была партыя Алесі ў оперы Цікоцкага «Алеся».

Як Святлана хвалявалася! Стварыць вобраз мужнай дачкі мужа народа! Яна разумела адказнасць гэтай работы. Партыю Алесі спявала калісьці народная артыстка СССР Ларыса Пампееўна Александроўская. Трэба было па-свойму раскрыць гэты вобраз.

Святлана хадзіла ў музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Падойгу прастойвала перад яго стэндамі, углядаючыся ў твары людзей, якія жылі ў тыя часы і не скарыліся ворагу...

Алеся ў выкананні Святланы Данілюк простая беларуская дзяўчына і ў той жа час — гераіня, якая не шкадуе жыцця дзеля выратавання свайго бацькаўшчыны. І гэты вобраз удаўся Святлане, яна зрабіла яго бліскім сучаснаму глядачу.

Яна многа працавала, спела на сцэне тэатра цэлую галерэю цікавых разнастайных, запамінальных партый: Маша ў оперы Малчанова «Брэсцкая крэпасць», Вераніка ў оперы Семіянікі «Зорка Венеры»...

І вось цяпер беларускі народ паслаў любімую артыстку, народную артыстку Беларусі Святлану Піліпаўну Данілюк на стажыроўку ў Італію, у праслаўлены на ўвесь свет тэатр Ла Скала.

Раніцай яна спяшалася ў тэатр. Па вуліцах Мілана гуляў халодны вецер, зрываў з дрэў пажайцельныя лісты, кружыў іх у паветры, а потым гнаў па шэрым, мокрым ад дажджу ас-

фальце. Быццам не студзень быў за акном, незвычайны для яе студзень сустрэчы з Італіяй, а наш, беларускі, кастрычнік.

«Максімка, мусіць, на санках зараз катаецца», — думала яна, падымаючы каўнер паліто. І ўяўляла свайго бялявага свавольніка Максімку ў белым футэрцы на белым, белым снезе... І Мінск, горад, які палюбіла яна ўсім сэрцам, здаваўся ёй такім далёкім і такім родным.

Не больш як дзве гадзіны ў дзень займалася яна вакалам. Голас ліўся свабодна, нішто яму не перашкаджала, спявалася лёгка, і маэстра Карозі ўхвалена ківала галавой.

— У вас класічнае мецца-сапрана, — гаварыла яна зусім так, як гаварыла калісьці Зоя Міхайлаўна Гайдай.

З маэстра Пастарына рыхтавала новы рэпертуар.

Партыю Сантуці з оперы Маскані «Сельскі гонар» звычайна спяваюць сапрана. Але дыпазон голасу Святланы такі вялікі, што маэстра прапанаваў ёй развучыць гэту партыю. Яна вывучыла яе, прывезла ў Мінск і хоча праспяваць у нашым тэатры.

У Ла Скала яна напалову здзейсніла сваю мару — развучыла партыю Разіны з оперы Расіні «Севільскі цырульнік». Засталося здзейсніць і другую палову мары — праспяваць партыю ў оперы.

Яна любіць палкую, страсную дачку свабоды Кармэн, любіць Алесю з оперы Цікоцкага, Марфу ў оперы Мусаргскага «Хаваншчына» — пад адзеннем манашкі адчула любячае сэрца цудоўнай рускай жанчыны. Спявала партыю Амнерыс у оперы Вердзі «Аіда». Ні ўлада, ні багацце, ні пакланенне не могуць даць шчасце Амнерыс.

«О богі, — моліць яна, — злітуйцеся над маім каханнем!»

Усе гэтыя гераіні — натуры моцныя, страсныя, трагічныя. А Святлане Данілюк усё хацелася стварыць на сцэне вобраз жанчыны жыццярэаднай, трохі легкадумнай. І яна марыла пра Разіну.

У нас у краіне гэту партыю спяваюць звычайна каларатурныя сапрана, хаця напісана яна была для мецца-сапрана, але для вельмі тэхнічна рухавага мецца, якое сустракаецца рэдка. А ў Святланы Данілюк менавіта такі голас.

Вечарамі Святлана старалася быць у оперы, слухала самых вядомых спевакоў свету, якія па кантракту прыязджалі ў Італію. Праслаўленая міланская опера працуе зусім не так, як мы прывыклі, па іншаму прынцыпу. Рэпэціруецца, напрыклад, новая опера — і свае акцёры тэатра, італьянцы, развучваюць толькі другія і трэція партыі. На першыя запрашаюцца славетасці. На працягу месяца опера ідзе сама больш восем — дзесяць разоў запар, і ўсё. Потым ставяць новую. За паўгода, што Святлана была ў Мілане, толькі двое спевакоў, якіх ёй удалося пачуць, зрабілі на яе вялікае ўражанне: гэта балгарын Мікола Гяураў у партыі Барыса з оперы Мусаргскага «Барыс Гадую» і мексіканская актрыса Джыльда Круцрома ў партыі Амнерыс з оперы Вердзі «Аіда». І яшчэ запамніўся скрыпачны канцэрт амерыканца Ісаака Стэрна.

У Вероне яе запрасілі ўдзельнічаць у канцэрце, які давалі італьянскія спевакі. Яна праспявала арыю Разіны, песні рускіх і беларускіх кампазітараў.

Канцэрт меў вялікі поспех. Пра яго цёпла пісала італьян-

ская прэса. А праз некаторы час зноў запрасілі Святлану Данілюк прыняць удзел у канцэрце для італьянскага гледача. Яна спявала Мусаргскага, арыі з «Хаваншчыны» — дарэчы, італьянцы вельмі любяць вялікага рускага кампазітара Мусаргскага, спявала Сантуцу, а ўкраінскага «Гапака» мусіла паўтараць на «біс».

Стажыроўка ў Італіі яшчэ лепш адшліфавала голас Святланы Данілюк. Як каштоўны камень патрабуе грані, так голас патрабуе шліфоўкі. А гэта — праца, кожны дзень, нягледзячы на славу, на поспех, на вядомасць, на прызнанне.

Пасля вяртання з Італіі Святлана яшчэ не ўвайшла ў оперны рэпертуар тэатра. Дакладна не ведае, што будзе спяваць: партыю Марыны Мнішак у оперы Мусаргскага «Барыс Годуноў» або партыю Эбалі ў оперы Вердзі «Дон Карлас», якую збіраецца ставіць наш оперны тэатр.

Але яна кожны дзень прыходзіць да свайго канцэртмайстра Тамары Вартаўны Міянсаравай. Яны працуюць. Рыхтуюць канцэртныя праграмы, з якімі ездзяць па Беларусі, па краіне і за мяжу. Цудоўны дуэт двух вялікіх майстроў.

— 3 Тамарай Вартаўнай у нас не толькі творчы, у нас чалавечы дуэт, сугучнасць індывідуальнасцей. Я не гавару пра высокі яе прафесіяналізм. Калі я выходжу з ёй на эстраду, яна — маё трэцяе плячо. Мы не проста разам выступаем, мы як адно цэлае. Такое ўзаемаразуменне рэдка бывае. — Гэта словы Святланы Піліпаўны.

— Увесь час знаходзіцца ў пошуку, вывучае і твор і характар твору. У яе светлая галава і — што ў спевакоў бывае рэдка — выдатныя драматычныя даныя. Вельмі цікавы партнёр для работы! — Так гаворыць Тамара Вартаўна.

У пакоі, дзе яны працуюць, нічога лішняга: стаіць канцэртны раяль, невялікі пісьмовы стол з фатаграфіяй сына Тамары Вартаўны, вядомага піяніста Эдуарда Міянсарава, тэлевізар, тахта. Дзверы ў пярэдні пакой шырока расчынены. Бо калі Святлана заспявае, задрыжаць шыбы ў вокнах, і захістаецца пад столлю люстра. Незвычайнай сілы і прыгажосці голас! Яго можна слухаць бясконца. Ён бярэ цябе ў палон і не адпускае. І забываешся, што ёсць нейкія словы ў тым, што яна спявае. Ёсць толькі голас. Чароўны голас. Магутны голас. І ты робішся паклоннікам яго.

І можна зразумець пачуцці Леаніда Уцёсава, які летась, паслухаўшы ў Цэнтральным Доме работнікаў мастацтваў у Маскве Святлану Данілюк, прыйшоў да яе за кулісы, каб сказаць ёй:

— Вы проста цуд, Святлана!

Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ.

Пачынаўся год асваеннем трох новых прэпаратаў.

НА ЗДАРОЎЕ ЛЮДЗЯМ

Дазвольце прадставіць: знатная апаратчыца Барысаўскага хіміка-фармацэўтычнага завода Яўгенія Пятроўна Русінава. Прышла сюды гадоў шэсць назад — як толькі адкрыўся ампульны цэх.

Яўгенія Пятроўна мае ампулы. Але калі не ведаеце, як гэта робіцца, не кажыце, што ўсё проста. Хаця, калі глядзіш, як працуе гэта жанчына, дык, здаецца, нічога складанага і няма. Загрузіць ампулы ў касету, пакладзе ў машыну, уключыць ток. Пачуе тры хлапкі, нібы выстралы, — і ампулы стэрыльна чыстыя. Дыстыляваная вада ўрываецца ў кожную праз найтанчэйшы капіляр з дапамогай вакууму і сціснутага паветра. І вось так за змену Яўгенія Пятроўна паспявае падрыхтаваць для запаўнення лякарствамі 150—160 тысяч маленькіх ампул.

Яе маці, Ядвіга Сцяпанавна Філіповіч, рэжа ампульныя загатоўкі перад тым, як яны паступаюць да Жэні. І, вядома ж, вельмі ганарыцца сваёй дачкой.

Ды хто ёю не ганарыцца! Вунь як была на XXIV з'ездзе роднай партыі, столькі гаворкі было пра яе. І зараз яна то вырашае нейкія справы на пленуме абкома партыі, то выступае на пленуме гарадскога камітэта. Вось і перад тым, як мы з ёю сустрэліся, яна, кажучы, з трыбуны пленума расказвала пра справы свайго завода. Пра што канкрэтна?

— Ды расказваць ёсць пра што, — шчыра ўсміхаецца Яўгенія Пятроўна. — Можна гаварыць і пра спаборніцтва, і пра месца актывіста на прадпрыемстве, і пра тое, напрыклад, што па ўзроўню прадукцыйнасці працы, выпуску прадукцыі і яе рэалізацыі наш калектыў намнога раней тэрміну выйшаў на ўзровень чацвёртага года пяцігодкі.

Яўгенія Пятроўна гаворыць пра ўсё так, нібы гэта самае важнае ў яе жыцці.

— Ведаеце, як гэта здарава, што жанчыны — а іх на вытворчасці абсалютная большасць — вызваляюцца ад ручной працы. Вось у нашым цэху ўкаранілі сёлета паўаўтамат для механічнай рэзкі ампул, — калі ласка, вось работніц замест пятнаццаці спраўляюцца з той жа справай. А адлік гатовых упаковок? Больш як 20 тысяч штук работніца павінна была адлічыць за змену. А цяпер, калі і на гэтай аперацыі паставілі аўтамат, прадукцыйнасць павысілася ў пяць-шэсць разоў.

І колькі такіх навін укаранілі тут сёлета. Механізавалі ўпакоўку таблетаў у кардонныя каробкі. Метад глыбокага друкавання пры маркіроўцы эканоміў каля ста тон дэфіцытнай мелаванай паперы. Для ўпакоўкі святлоадчувальных прэпаратаў скарысталі паперу, з якой робяцца малочныя пакеты, — працэс паскорыўся ў 14 разоў, каля трыццаці работніц вызвалілі ад ручной працы. Пусцілі механізаваную паточную лінію і на расфасоўцы вадкіх прэпаратаў...

Сапраўды, расказваць ёсць пра што. Трэці, рашаючы для Яўгеніі Пятроўны Русінай і яе сябровак быў шчодры на радасці. У першым і другім кварталах калектыў ампульнага цэха атрымаў першыняство ў сацыялістычным спаборніцтве.

— У трэцім квартале першыняство давалося, праўда, уступіць, а ў чацвёртым паглядзім — ён яшчэ не скончыўся, — смяецца ўдарніца камуністычнай працы Яўгенія Русінава. — Асабіста я гадавое заданне выканала за дзевяць месяцаў. Такі ж вынік і яшчэ ў трыццаці дзвюх работніц. І вось вам яшчэ адна навіна: у лістапа-

дзе калектыў завода па ўсіх тэхніко-эканамічных паказчыках завяршыў план трэцяга, рашаючага года.

А пачынаўся ён, між іншым, і з асваення трох новых медыцынскіх прэпаратаў. Пакуль чалавек здаровы, ён і не дбае пра лекі. Але ж калі занядужаеш, не раз успомніш добрым словам тых, хто іх прыдумаў і зрабіў.

Сёлета на Барысаўскім хіміка-фармацэўтычным асвоілі выдатны дэзінфікуючы сродак — ёданат. Пры мінімальнай канцэнтрацыі ёду ён аказвае такое ж дзеянне, як звычайная настойка. Барысаўскія фармацэўты першыя і пакуль адзіныя ў краіне пачалі вырабляць гэты сродак. І фурадалін раней завозілі з-за граніцы, а сёлета яго асвоілі і гатуюць тут, на гэтым жа заводзе. Нідзе, апроча Барысава, пакуль што не выпускаюць 2,9-працэнтны раствор цытрату натрыю. Гэта навінка асабліва шырокі ўжытак знайшла ў жывёлагадоўлі.

Мы размаўляем у цэху. Яўгенія Пятроўна ўвесь час падыходзіць да мыечных апаратаў, адкрывае празрысты каўпак, мяняе касеты з ампуламі і прадаўжае гаварыць. І цяпер ужо я чую голас Яўгеніі Русінай — намесніка сакратара цэхавай партыйнай групы:

— Трэба працаваць так, каб з цябе бралі прыклад і ў працы і ў жыцці. Не ўсе могуць рабіць аднолькава добра. Некаторым трэба дапамагаць і парадаў і справай, вучыць, падцягваць. А бывае ж і так: чалавек працуе добра, але змену скончыў — і забыўся пра завод, пра таварышаў. Вось і даводзіцца выходзіць у кожным чалавеку пачуццё адказнасці адзін за аднаго. Пачуццё, якім надзелены ў нас і праглядчыца ампул Галя Свірыдзенка, і ўпакоўшыца ампул Каця Крулева, і майстар Мая Гітліна, і многія, многія іншыя.

Спаўна надзелена гэтым пачуццём і сама Яўгенія Пятроўна Русінава. Маці дваіх дзяцей. Ударніца камуністычнай працы. Актывістка. Да ўсяго ёй ёсць справа. І любая справа спарыцца ў яе руках.

М. УЛАДЗІМІРАЎ

Яны працуюць побач, дачка і маці: апаратчыца Яўгенія Русінава і рэзчыца Ядвіга Філіповіч.

Фота У. Вяхоткі.

Гэта шчасце вялікае—дзеці!
Фота У. Вяхоткі.

НА парозе новых чаканняў мы заўсёды прыпамінаем, чым жа быў адметны год мінулы. І на нябачных лічылніках адкладваюцца поспехі буйныя і не зусім прыкметныя, здабыткі ў маштабах краіны і падзеі сямейнага парадку.

Для сям'і Асютаў з вучэбнай гаспадаркі імя Фрунзе, што пад Мінскам, гэты год памятны нараджэннем дзевятага дзіцяці — дзяўчынкі Анечкі.

Калі мы прыехалі да іх, расчырванелая ля пліты гаспадыня пякла бліны, чацвертакласніца Оля забаўляла маленькую Анечку, па хаце гаспадарліва тупаў чатырохгадовы мужычок-з-паз-ногцік Сяргейка.

Валянціна Дзмітрыеўна спачатку крыху бянтэжыцца, а пасля гутарку падтрымлівае ахвотна.

— Кажэце, моладз выглядае? Не верыцца, што і дарослых дзяцей маю? Што вы, мне ўжо сорок тры споўнілася. Вось паглядзіце на майго Уладзіміра Антонавіча. Ён крыху старэйшы за мяне, летась залаты юбілей яму спраўлялі, а на выгляд нізавошта столькі не дасце. Канешне, дзяцей гадаваць — гэта не ў гулі гуляць, але ж хіба з дзецьмі адны толькі клопаты? Гэта ж і радасці вунь колькі!

— Яно так, — вядзе далей гаворку гаспадыня, — такія сем'і, як наша, рэдкасць цяпер. Для сябе, відаць, людзям больш пажыцця хочацца, бо зусім не з-за матэрыяльных цяжкасцей не жадае моладзь шмат дзяцей мець. Вазьміце нас. Сямейны бюджэт у санітаркі і рабочага-будайніка не такі вялікі. Праўда, цяпер пайшлі працаваць старэйшыя сын і дачка. Віктар — шафёр, Люда — афіцыянтка. Віктар закончыў школу працуючы. Люда яшчэ вучыцца ў адзінаццатым класе вячэрняй школы. Але ведаю,

што абавязкова закончыць: яна ў мяне дзяўчына настойлівая. Ды і трэці мой, Юра, таксама вырашыў заканчваць вячэрнюю школу.

Лішняга ў доме не маем, але ёсць неабходнае, усё як у людзей. Бачыце, вось, пяку бліны, а на сталае транзістар песні мне спявае. І прыёмнік, і тэлевізар ёсць. А калі каму што купіць трэба — абмяркоўваем разам з дзецьмі, каб не было пасля нараканняў: чаму не мне, а мне калі? Што датычыць харчавання, дык нам, чым купляць, выгадней самім квасіць капусту, саліць агуркі. Добрая падмога і бульба. Кожны год яе трыццаць сотак садзім.

З чым у мяне клопатаў няма — з дзіцячымі хваробамі. Волька толькі летась крыху занядужала, а так — і ўспаміну аб гэтым у хаце няма. Ніколі дзяцей не хутаю, цяплом не пешчу, змалку не прывучаны.

Валянціна Дзмітрыеўна размаўляе, а сама тым часам паспявае добры дзесятак дробных хатніх спраў рабіць: і бліны пячэ, і стол прыбірае, і посуд спалосквае, і дзяцей корміць, і іхнюю вопратку парадкуе.

— Вядома, дзевяць дзяцей — не жартачкі. Адна я з такім гуртам не справілася б. Але ж усё робім разам. Мы работу ніколі не дзялілі на хлапечую і дзявочую. Вунь Валодзя — ён табе і вады прынясе, і бліноў напачэ. Ды кожны з іх можа і падлогу, і посуд памыць, і за меншымі прыгледзець. Усё ў нас пароўну: і клопаты, і радасці. От Раечка прынесла сёння пяцёрку па арыфметыцы — ці ж не радасць усім?

Што ні кажыце — неўзаметку растуць дзеці. Віктар і Люда мае, лічыце, на самастойную ўжо дарогу пайшлі, ды і Юра таксама. Пра Валодзя, Іру, Олю і Раю палавіну клопатаў школа ўзяла, дома толькі Сяргей ды Анечка. Але ж пра кожнага матчын клопат ёсць: пра аднаго такі, пра другога — іншы.

І кожны дзень, кожны год — нейкая радасць, нейкая падзея, нейкая надзея. 1966 год запомніўся таму, што мне ўручылі тады медаль «Мазырынская слава». Сёлетні памятны сакавіком, калі ў нас з'явілася Анечка. Прыемнай навіны чакаем і ў наступным годзе — павінны справіць наваселле.

Надалей? Надалей таксама ўсё звязана з дзецьмі. Канкрэтных планаў, кім яны будуць, не маем. Галоўнае — каб добрымі людзьмі выраслі: працавітымі, чулымі, шчырымі. Мне здаецца, што найбольшае шчасце для бацькоў — бачыць, што тваё дзіця людзі паважаюць.

А наконт таго, што шмат дзяцей — шмат клопатаў... Ёсць жа яшчэ адна прымаўка: дзіця — радасць у сям'і. А калі дзяцей шмат? Паверце мне, шмат дзяцей — гэта хутчэй радасць, чым клопат. Бо клопаты неяк праходзяць, забываюцца, а радасці помняцца заўжды. Самая бліжэйшая радасць, якую мы чакаем, — навагодняя ёлка. Якраз збяромся ўсёй сям'ёй, бацька паставіць ёлку, а дзеці будуць цацкамі яе ўпрыгожваць. Нават калі б толькі сваёй сям'ёй святкавалі, і то вунь якая кампанія была б. А так да сыноў і дачок яшчэ сябры прыйдуць. Уяўляеце, як у нас будзе весела?

Т. МУХА

МАЁ, так сказаць, візуальнае знаёмства з Лідзіяй Аляксандраўнай Весалявай адбылося ў пачатку года. Я быў тэлегледачом, яна — дзеючай асобай тэлеперадачы, прысвечанай лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі за 1972 год.

І вось яна сядзіць перадмною ў адным з пакояў Інфармацыйна-вылічальнага цэнтра Мінскага трактарнага: маладжавая сухарлявая жанчына з тонкім, крыху стомленым тварам (мы сустрэліся ў канцы працоўнага дня), глядзіць у вочы, нібы паціху вывучаючы свайго субяседніка. Размаўляць з Лідзіяй Аляксандраўнай лёгка, яна адразу рэагуе на кожнае пытанне, адказвае грунтоўна, стараючыся, каб яе зразумелі, бо матэрыі, якімі займаецца гэтая жанчына, — ой якія не простыя.

Помніцца, я сказаў, што заўсёды з нейкім наўным захапленнем гляджу на людзей, якія ладзяць з матэматыкай. Лідзія Аляксандраўна засмяялася, і твар яе раптам набыў рысы зусім дзявочыя. Падумалася: вось такой, мабыць, была яна, дзяўчына з падмаскоўнага горада Васкрасенска, калі ў сорок сёмым падалася ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут. Пасля яго заканчэння Лідзія Аляксандраўна, тады яна была проста Ліда, Лідачка, трапіла па размеркаванні на Мінскі трактарны. Я спачатку не зразумеў, чаму пасля авіяцыйнага — і раптам на трактарны. Аказалася, што яшчэ на трэцім курсе свайго інжынерна-эканамічнага факультэта яна запісалася ў толькі што створаную групу па механізаваму ўлрку працы. Не было яшчэ тады ў паміне ЭВМ, ды і наогул гэта была толькі першая разведка ў галіне аўтаматызацыі сістэмы кіравання вытворчасцю, дзе вось ужо больш за дваццаць гадоў працуе Лідзія Аляксандраўна.

А сёння яна прызнаны аўтарытэт, выступае з дакладамі на рэспубліканскіх і ўсесаюзных канферэнцыях і сімпозіумах, з'яўляецца сааўтарам кнігі «Эканоміка дапаможнай вытворчасці на машынабудаўнічых прадпрыемствах». За ўкараненне аўтаматызацыі сістэмы кіравання вытворчасцю на Мінскім трактарным ёй і галоўнаму інжынеру завода Івану Іванавічу Дземчанку ў канцы красавіка 1973 года былі ўручаны медалі лаўрэатаў Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі за 1972 год.

Мусіць, тут будзе дарэчы расказаць у агульных рысах, што такое аўтаматызаваная

ГАРМОНІЯ ЛІДЗІІ ВЕСЯЛОВАЙ

сістэма кіравання вытворчасцю (АСКВ).

Ці ведаеце вы, як нараджаецца трактар? Многія ўяўляюць гэты працэс толькі па бачаных у кіно, паказаных па тэлебачанні эфектных карцінах—асветленая полімем фігура сталявара, засяроджаны твар зборшчыка, канвеер, з якога, здаецца, самі сабой з'яўджаюць новенькія трактары. Гэта ўсё, вядома, вонкавы бок справы. Сучасны завод, сучасная вытворчасць—вельмі складаны арганізм. Прыкладу такі прыклад. Вытворчы план завода ўмяшчае ў 10—12 радкоў—гэта колькасць трактараў па мадэлях і мадыфікацыі запасных частак, кааперываваных паставак і камплектацыі. Але гэты план трэба давесці да выканаўцаў, распрацаваць і разлічыць падэталы наменклатурныя заданні кожнаму цэху, участку (а на заводзе 42 цэхі і 52 аддзелы і службы), указаць іх структуру, разлічыць па перыядах з улікам задзедаў незавершанай вытворчасці. Трактар, які складаецца больш чым з 7 тысяч дэталей і 1200 вузлоў, раслісаць па вытворчых цэхах згодна з тэхналагічным маршрутам.

І гэта толькі першы крок. Трэба арганізаваць апэратыўны кантроль за выкананнем плана па кожнаму цэху, участку і на аснове атрыманай інфармацыі вырашаць, што трэба змяніць, што адрэгуляваць. А на заводзе тысячы станкоў, вырабляюцца

сотні назваў дэталей і вузлоў. Паспрабуй, палічы іх, правер, як працаваў кожны рабочы, колькі дэталей даў за змену той ці іншы станок. А забеспячэнне і збыт? Мінскі трактарны мае 782 пастаўшчыкоў і больш як 20 тысяч спажыўцоў.

Здаецца, зусім нядаўна сотні людзей толькі і займаліся тым, што складалі зводкі, рапарты, накладныя. Мора паперы! І ў гэтым моры іншы раз даводзілася плаваць, як кажучы, без руля і ветразяў, бо лічба—гэта такая рэч, якую часам можна проста выдумаць. А калі іх дзесяткі тысяч, дык правяральчы бывае і немагчыма.

Можна сабе ўявіць, з якой палёгкай уздыхнулі кіраўнікі літаральна ўсіх служб завода, калі была ўведзена першая чарга аўтаматызаваў сістэмы кіравання вытворчасцю. Ва ўсіх цэхах, дзе яна ўкаранёна, знікла патрэба ва ўчотчыках, скарацілася колькасць планавікоў. Не трэба складаць зводкі, рапарты, выпісваць накладныя. Больш гібкае стала кіраванне вытворчасцю.

Мне давялося пабачыць на свае вочы работу сістэмы ў цэху механічных ковачых прэсаў. На другім яго паверсе—вялікі пакой, заліты святлом люмінесцэнтных ламп. Апараты розных памераў і канфігурацыі свецяцца зялёнымі агеньчыкамі індыхатараў, мякка пазвонваюць, шчоўкаюць. Гэта пункт збору

інфармацыі падсістэмы кіравання кавальскай вытворчасцю. Сюды паступае інфармацыя: колькі выраблена дэталей, ці прастойвала абсталяванне і колькі часу, хто віноўнік прастояў. Звесткі аўтаматычна фіксуюцца, пераводзяцца на перфастужку і, у сваю чаргу, перадаюцца на заводскі інфармацыйна-вылічальны цэнтр, дзе апрацоўваюцца на ЭВМ. Кожную раніцу, у 8.30, цэх атрымлівае з інфармацыйна-вылічальнага цэнтра шэсць таблаграм з поўным аналізам работы за мінулыя суткі.

— Нават не верыцца, што пяць-шэсць гадоў назад многім на заводзе здавалася, што АСКВ—фантазія, нікому не патрэбная, — усміхаецца Лідзія Аляксандраўна. — Маўляў, самае надзейнае—уласныя вочы ды галава, а каб кіраваць з дапамогай машыны...

— Было шмат канфліктаў?—выказваю я здагадку. У вачах Лідзіі Аляксандраўны прамільгнулі вясёлыя агеньчыкі.

— Гладка бывае толькі на паперы. У жыцці ўсё больш складана. Мне здаецца, што галоўнае—гэта каб цябе зразумелі. Мы хадзілі па цэхах, спрачаліся, растлумачвалі, пераконвалі і,—тут твар мае суб'ядседніцы быццам пашаў,—здаецца, зараз сустракаем поўнае ўзаемаразуменне.

Працоўны дзень Лідзіі Аляксандраўны, намесніка начальніка інфармацыйна-вылічальнага цэнтра, пачынаецца роўна ў 7.40 і раслісаны па мінутах. Бываюць кароткія палосы адноснага зацішша, але ў асноўным тэмп работы імклівы і напружаны.

Скажам, на ўлік паступлення гатовай прадукцыі даецца 10—15 мінут. За гэты час даныя трэба перавесці на перфастужку і падлічыць на ЭВМ. У 9 раніцы пачынаецца складанне таблаграм з апэратыўнай інфармацыяй для агульназаводскага кіраўніцтва, дзе даецца карціна работы прадпрыемства за мінулыя суткі. Я бачыў гэтую таблаграму—сотні лічбаў.

Лідзія Аляксандраўна адказвае за ўсю «мазгавую» частку работы ІВЦ. Гэта тры электронна-вылічальныя машыны «Мінск-22», гэта дзесяткі праграмістаў, матэматыкаў, электроншчыкаў.

— Сёння лічбы, заўтра лічбы, паслязаўтра... Ці не сумнавата?

Лідзія Аляксандраўна перасмыкнула плячыма.

— Хто ад чаго сумуе,—суха адказала яна. Каб змякчыць гэтую сухаватасць, з усмешкай дадала:—І ў лічбах ёсць свая гармонія. Ды і работа ў нас творчая, кожны дзень узнікае шмат новых праблем.

Пра кожную з іх яна можа гаварыць і гаварыць. Але гаманлівы ў той дзень з Лідзіяй Аляксандраўнай не толькі пра іх, а і пра Мінск, які стаў ёй родным горадам, і пра тое, што любіць яна купалаўскі тэатр. І ўсё ж часцей пераводзіла гаворку на свой трактарны. Працуе тут і яе муж—інжынерам, кіраўніком групы. І толькі час ад часу сціхала плынь расказа,—гэта калі скіроўваў я гутарку на яе асабіста. Тут Лідзія Аляксандраўна адразу замыкалася і кідала кароткае:

— Гэта не цікава.

Не ад яе, ад іншых даведаўся я выпадкова, што Лідзія Аляксандраўна вось ужо другі тэрмін запар з'яўляецца засядацелем народнага суда Заводскага раёна. Суддзя Барыс Іванавіч Невідовіч, пачуўшы, кім я цікаўлюся, адразу ажывіўся:

— О, гэта адзін з лепшых засядацеляў, з кім даводзілася мне працаваць. Прыроджаны юрыст! Як хутка яна пранімае ў сутнасць справы, як разумее характары людзей! Нядаўна праходзіла ў нас па справе адна жанчына, адпетая галава. На судзе спачатку паводзіла сябе дзёрзка. Потым адно пытанне задала ёй Лідзія Аляксандраўна, другое, нагадала пра жаночую годнасць, пра кінутых дзяцей, ды не халоднымі, казённымі словамі, а з нейкім унутраным хваляваннем,—і, гляджу, перадалася гэтае хваляванне падсуднай, вочы яе наліліся слязамі. Па ўсім было відаць, што ў душы ідзе ўнутраная барацьба.

...Даўно закончыўся працоўны дзень Лідзіі Аляксандраўны, і я прашу прабачэння, што затрымаў яе.

Мы развітваемся ля ўваходу ў машынную залу. Лідзія Аляксандраўна трэба яшчэ паглядзець, ці ўсё ў парадку на ЭВМ. Па твары бачу, што думкамі сваімі яна ўжо там. І міжволі ўспамінаю яе словы пра «гармонію». А хіба жывіць, у якое мне пашчасціла зазірнуць, не асацыіруецца з гэтым словам?

М. ЗАМСКИ

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Лідзія Аляксандраўна Весялова.

ЯК СУСТРАКАЮЦЬ НОВЫ ГОД

У немцаў ёсць своеасаблівы звычай: у навагоднюю ноч складаць прагноз надвор'я на ўвесь год. На сталае раскладаецца дванаццаць цыбулін. У кожнай адрэзаецца хвосцік, і на гэтым месцы робіцца паглыбленне, у якое засыпаецца соль. Як толькі гадзіннік б'е дванаццаць — прагноз гатовы. Цыбуліны, якія «з'елі» соль, азначаюць дажджлівыя месяцы, а тыя, у якіх соль засталася, — сухія.

Не зусім звычайна сустракаюць Новы год некаторыя плямёны Паўднёвай Амерыкі. Усё насельніцтва збіраецца ў паўкруг на паляны. Цішыня. І раптам на сярэдзіну выбягае правадыр племя. Ён выконвае абрадавы танец, а затым кідае на зямлю спелы гарбуз. Гарбуз разбіваецца, і ўсё племя ўскаквае, радасна выкрыкваючы: «Новы год наступіў!»

У гарадах Італіі ў момант сустрэчы Новага года амаль не спаткаеш людзей на вуліцы, а тыя, якія з'яўляюцца, хутка ідуць, прыціскаючыся да сцен будынкаў. Гэтыя незвычайныя паводзіны тлумачацца тым, што італьянцы ў самую апошнюю хвіліну старога года маюць звычай выкідаць з вокнаў на вуліцу старую мэблю і наогул усё непатрэбнае.

У вінаробаў Францыі існуе такое павер'е: віно — істота адухоўленая. Таму, калі настане Новы год і ўсе людзі вітаюць адзін аднаго, салідныя вінаробы спускаюцца ў свае кладовы і тры разы стукаюць у кожную бочку, віншуючы віно са святам.

У Японіі 31 снежня на вуліцах асабліва людна, але перш чым выйсці гуляць, традыцыя прымушае расплаціцца з даўгамі. У неба ўзлятае вялікая колькасць папяраровых змеяў розных колераў і памераў. Для ўваходу ў кожны дом ставяць звязаныя разам сасну і бамбук — сімвал адданасці і даўгалецця, а перад дзвярыма нацягваюць вяроўку, сплеценую з саломы, каб перагарадзіць дарогу «нячыстай сіле».

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

СВЯТА МАСТАКОЎ

У мастакоў і ў яго аматараў — вялікае свята: у Мінску па вуліцы Казлова пачаў працаваць Палац мастацтваў, цудоўная трыбуна для шырокай размовы з глядачом.

Прыгожы будынак! Ён мае 2800 квадратных метраў выставачнай плошчы, канферэнц-залу на 320 месцаў з кінаўстаноўкай. На двары сярод зеляніны будуць стаяць скульптуры, біць фантаны.

Да адкрыцця Палаца Саюз мастакоў разам з Міністэрствам культуры БССР падрыхтавалі экспазіцыю творчасці мастакоў Беларусі за пасляваенны перыяд. Прадстаўлены ўсе віды мастацтваў: жывапіс, графіка, скульптура, плакат, тэатр і кіно, прыкладнае мастацтва, народная творчасць. Паказана лепшае, што ёсць у беларускім мастацтве. Гэта самая вялікая выстаўка за пасляваенны перыяд: 250 мастакоў прадставілі на ёй больш як 800 сваіх работ.

Палац мастацтваў дасць магчымасць беларускаму глядачу (тут будуць наладжвацца перасоўныя выстаўкі) знаёміцца не толькі з лепшымі творами мастацтва Беларусі і братніх рэспублік, але і з творами замежных мастакоў.

ЯШЧЭ АДНА НАВІНКА

З канвеера Мінскага радыёзавода імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі вытворча-тэхнічнага аб'яднання «Гарызонт» сышла навінка года — транзістарны радыёпрыёмнік «Акіян-205».

Першая партыя новых «Акіянаў» паступіла ў продаж у кастрычніку, а к канцу года іх выпушчана трыццаць тысяч.

На здымку: «Акіян-205».
Фота В. Шымоліна.

Паспяхова выступіла ва ўсіх практыкаваннях XXI чэмпіянату БССР па парашутнаму спорту інструктар-парашутист Магілёўскага авіяспартклуба, член зборнай каманды краіны, майстар спорту Святлана Маркава. Яна стала абсалютнай чэмпіёнкай рэспублікі.

На здымку: С. Маркава перад чарговым скачком.

Фота В. Пігунова.

СУСТРЭЧА З ЦУДОЎНЫМ

Усхваляваныя наведвальнікі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР падоўгу глядзелі на малюнку Надзі Рушавай. Перад імі адкрываўся цудоўны свет вобразаў. Пушкініна ў графіцы, антычныя легенды, што раптам ажылі на паперы, ілюстрацыі да «Вайны і міру» Льва Талстога, сучасныя маладзёжныя тэмы... Больш за 10 тысяч малюнкаў пакінула нам геніяльная маскоўская школьніца, якая так рана адышла з жыцця.

Вялікае мастацтва, — такую ацэнку далі мінчане і госці беларускай сталіцы. Ва ўдзячных запісах адзначаліся глыбіня задум і густ, незвычайнае пачуццё, невычарпальная фантазія і разнастайнасць творчых знаходак юнай мастачкі, яркая індывідуальнасць. Вечары, прысвечаныя Надзі Рушавай, адбыліся ў Палацы культуры прафсаюзаў, Белдзяржуніверсітэце і ў рабочих клубах Мінска. З любоўю і сардэчнай цеплынёй створаны дакументальныя фільмы пра яе жыццё і творчасць.

БЕЛАРУСКАЯ ПОЛЬКА Ў БУЭНАС-АЙРЭСЕ

Гучыць музыка. У віхры танца кружацца пары. Стракоча кінакамера.

— Праз паўгода Буэнас-Айрэс будзе танцаваць беларускую польку. Мы ўключым яе ў свой рэпертуар, — казалі на сустрэчы са студыйцамі школы бальнага танца Палаца культуры Мінскага трактарнага завода папулярныя аргенцінскія артысты Глорыя і Эдуардо Аркімбау.

Госці з Паўднёвай Амерыкі пазнаёмілі маладых трактаразаводцаў з аргенцінскім танцам.

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

Праскоўя Каленікаўна Новік вяскойцы павіншавалі ў маі з медалём ВДНГ за традыцыйнае народнае ткацтва.

АДМІГА

Раненька прачнулася Праскоўя Каленікаўна Новік. Яшчэ было цёмна, але па вокнах дзекалі прабягала лёгкая ружовасць. «Хутка развіднее... Парра...» Жанчына хуценька апрапулася і ўключыла святло. На вочы трапіўся салдацкі канверт, што ляжаў на сталі. Тут жа і фотаздымак сына. Вось вось хлопец павінен прыйсці з арміі. Як жа хутка бяжыць час... На яе вачах хлопец падростаў і цягнуўся да сонца, як жытні каласок у чэрвені. Але толькі цяпер, убачыўшы, які ён на фотаздымку шыракаплечы і высокі, маці зразумела, што сын ужо зусім дарослы...

На двары была адліга. Абветраныя галіны дрэў блішчалі мокрай чорнай карою. Пад нагамі хлюпаў размяклы снег, ён быў як набрынялы вадой

струны нітак. Нечакана ўспомніла, як некалькі гадоў назад, у такую ж адлігу, сын доўга назіраў за кроснамі. Маці, перабіраючы нагамі, націскала на понажы. Ніты то падымаліся, то апускаліся. Нараджаўся новы ўзор. І хлопчык усміхнуўся: «Ты, мам, як на аргане іграеш...» І дзе гэта ён той арган бачыў?.. У кіно, ці што?

Нядаўна па радыё перадавалі арганны канцэрт. Здалося, не было чатырох сцен і столі. Былі толькі кросны. І на іх аднекуль зверху падалі густыя важкія гукі, што нагадвалі шум рэчкі пад час веснавой паводкі. Той самай Ясельды, што бліскучай падковай ахапіла вёску Моталь. У яе чыстых водах Праскоўя Каленікаўна некалі ў малодасці вымочвала льны. «Ох, і сеяла Ульяніца... Ох, і ткала

знайсці кожнаму струменьчыку належнае месца ў бясконцых ячэйках нітоў...

У хаце ціха і спакойна. Праскоўя Каленікаўна выцягнула з шуфляды матчыны і бабуліны ручнікі, пошцілкі, абрусы, разлажыла на сталі і лавах. Ранішні блакіт нібыта абнавіў іх фарбы...

Дзяды на досвітку ўставалі, Твар выціралі ручніком... А пеўні радасна спявалі, Густы туман пілі нагбом. Той ранак быў з начы

настылы, У вачах птушыных біўся крык. І ўпалі крылы, упалі крылы З гарачым пер'ем на ручнік. Узор запомніўся з калыскі, Узор — з карэннем у адно. У руках бабуліных калісці Цвіло пад сонцам палатно...

Закіпала цёмнай чырванню гронка рабіны ў акне. Але неват у суседстве з такою прыгажосцю не страцілі сваёй прыцягальнай сілы ўзоры на бабуліных ручніках.

Яркія ружы мотальскія ткачы так і называюць «кветкамі»... А вось «ёлачка». Па баках цягнецца «змейка»... Потым ідзе «жабка»...

Неяк Валянціна Аляксееўна Гаўрылава, майстар па надомнай працы Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў, прыехала да мотальскіх умеліц. Выбіраўшы лепшыя ўзоры іх ткацтва для ВДНГ БССР, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Завітала яна і да Праскоўі Каленікаўны. Тая паказала Гаўрылавай ручнікі незвычайнай прыгажосці. Іх чыстыя ляны, здавалася, былі бялейшымі за студзеньскі снег. Геаметрычныя і раслінныя арнаменты перапляліся адмыслова, гарманічна.

— Гляджу я на іх, Каленікаўна, і не верыцца нават, што сатканыя яны, а не вышытыя...

Ткачыха толькі паціснула плячыма: маўляў, і за што хваляць? У Моталі што ні жанчына, то ткачыха.

А Валянціна Аляксееўна прадаўжала:

— Скажу вам, даражэнькая, што нашы, палескія, вырабы — гэта мастацтва адметнае... Работа тонкая, проста-такі ювелірная...

Яшчэ госьця гаварыла, што традыцыйныя для мотальскіх арнаментаў чорны і чырвоны колер — не выпадковае спалучэнне кантрасных фарбаў. Ка-

рэні гэтых узораў цягнуцца да тых глыбінных пластоў народнага ткацтва, калі чырвонае і чорнае здабывалася з небагатага матэрыялу — шалупіння цыбулі, кары вольхі і дубу, палых кветак...

Успомніўшы тую гутарку, Праскоўя Каленікаўна выцягнула з шуфляды маленькі футаральчык з медалём «За традыцыйнае народнае ткацтва... За тонкае майстэрства... Масква, 1973 год».

Быў май. Паветра, здавалася, было настоена на палых кветках і лістоце. Калі дырэктар Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў перадаў Праскоўі Новік гэты медаль, у хаце было поўна народу.

— Пашчасціла нам, Праскоўя, — весела азваўся Ганна Шакалай, якой таксама ўручылі бронзавы медаль за ўдзел ва Усесаюзнай выстаўцы народнай гаспадаркі. — І ў Манрэалі нашы мотальскія ручнікі, і ў Канадзе, і ў Балгарыі на выстаўках... Хай ведаюць нашых!

Праскоўя Каленікаўна вымае з шафы фартух, які яна саткала яшчэ падлеткам, у пятнаццаць гадоў. А вось гэты зрабіла яе маці. На светлым палатне — цёмныя ромбікі. Уздоўж вузкімі «ёлачкамі» цягнуцца чырвоныя сцяжыні. Чырвонае перасыпаецца чорнымі гарошынкамі. І ў гэтым перапляценні супрацьлеглых фарбаў б'ецца трапяткая жылка натхнення.

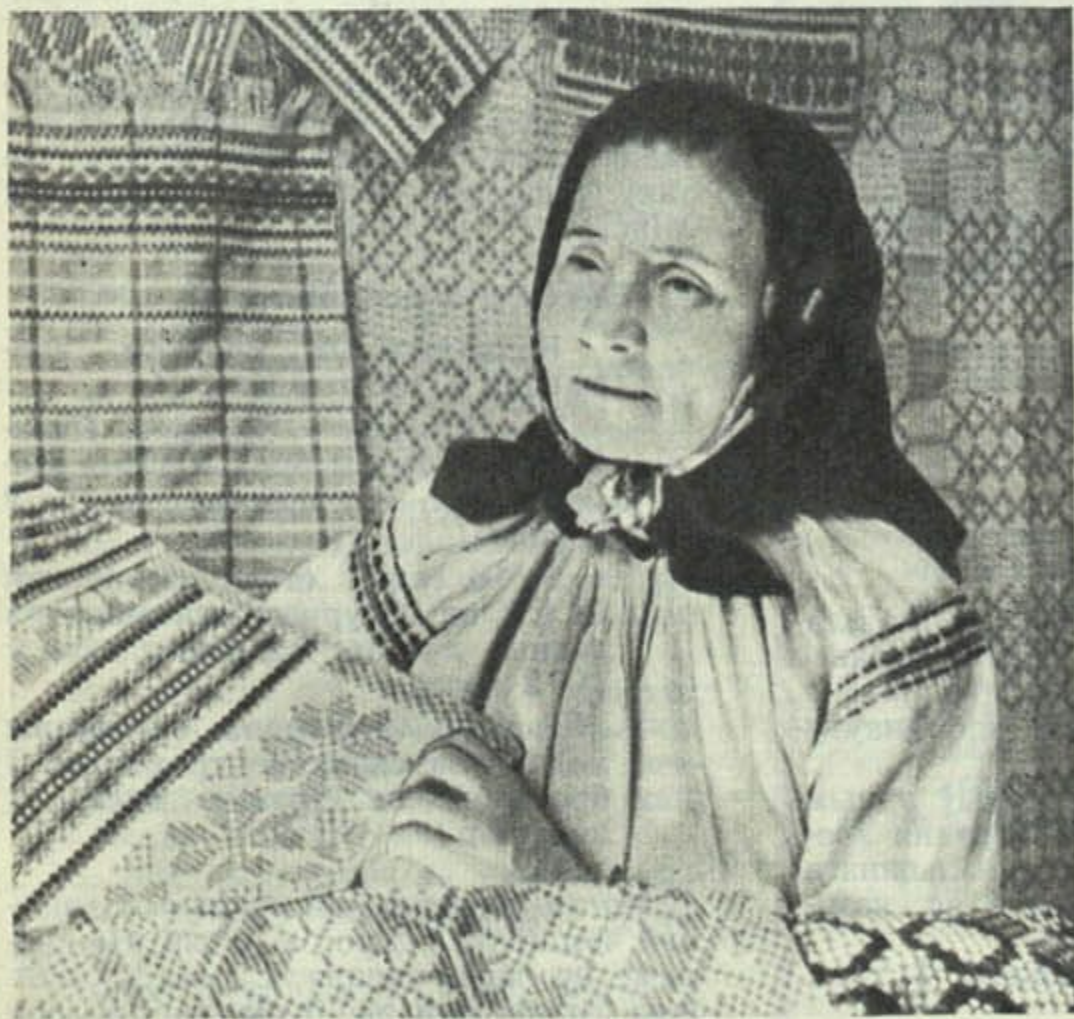
Узор вяртаю з летуценняў, Каб чырвань спела, — ад

відна
З гарачых сонцавых
праменьняў
Палоску ўзору перадам...

Новы час — новыя фарбы. Учора ў Моталь з Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў прыязджаў майстар па надомнай працы Мікалай Сцяпанавіч Наварка. Прывёз зялёнае муліна і блакітную, як васількі, віскозу. На развітанне папрасіў: «Схадзі, Каленікаўна, да суседак. Я праз тыдзень прыеду, забяру пошцілкі. Хай падрыхтуюць...»

— Не хвалюся, Мікалай, — супакоіла яго ткачыха. — Работы ў калгасе цяпер мала. Так што сатчэм усё абавязкова. Калі хочаш, і план перавыканаем...

Толькі пасля абеду Праскоўя Каленікаўна выбралася да суседак. Да ўсіх ткачых зайсці не паспее: у Моталі ж болей за тысячу двароў, і ў кожнай пятай, лічы, хаце стаяць аблітыя сонечнымі промянямі кросны.

Праскоўя Каленікаўна Новік.

Фота В. Дагаева.

цукар. «Хоць бы мароз не стукнуў... А то галаледзіца бяды наробіць...»

Жанчына націснула на клямку, і ў цёплых сенцы раніца дыхнула белай парай. Зіма, якіяк, Новы год не за гарамі...

Праскоўя Каленікаўна падышла да кроснаў, што стаялі ў невялічкім пакоі, прысела, паклаўшы рукі на туга напята

Ульяніца... І сеяла Праскоўя Каленікаўна, і палала, і рвала... І золіла вытканы ручнік, мачыла яго, апыкаючы пальцы сцюдзёнаю ясельдзянскаю хваляй, потым зноў золіла, вымочвала, расцілала на траве. Каму, як не ткачыхам, вядома, што ўзор для ручніка ці фартуха прыдумаць нялёгка. Але яшчэ цяжэй убачыць яго ў вадаспадзе нітак,

Насустрэч па дарозе ішлі дзяўчынкі-школьніцы. «Бач ты, як Валя Каткаўцова падрасла... Тэ, як піша. І Зойка Купчыкава не адстае... Надзя Радкавец, мабыць, у дзевятым ужо. Казалі, яны з малодшай сястрычкай на шырокіх кроснах навучыліся. Малайчыны...»

— Добры дзень, дзяўчаткі! Скажыце, каб мацёркі сёння вечарком заглянулі...

— Новы ўзор прыдумалі, цётка Праскоўя?

— Ды які там новы...

Праскоўя Каленікаўна неахвотна называе свае ўзоры новымі. Хаця сёлета два з іх Рэспубліканскі мастацкі савет зацвердзіў і прапанаваў для масавай вытворчасці. Па традыцыі аснову кожнага ручніка Праскоўя Каленікаўна робіць з белых ільноў, на якіх ярка выдзяляюцца чырвоныя, сінія, зялёныя фарбы.

Кідаюць росы непакорна
У другую нітку сіню сваю,
А трэцяя хай будзе чорнай,—
З палын-травы яе саю.

Падорыць мне жаўцінку
лета,
Зялёны грай мне дасць
вясна...

І вось ва ўзоры напаследак
Успыхне ніткай сівізна...

Лёгкім рухам Праскоўя Каленікаўна хавае мяккую пасмачку сівых валасоў, што выбілася з пад хусткі.

«Зялёны грай... Так, і сапраўды новы ўзор трэба падвесіліць, падмаладзіць зялёнымі травамі... Пераплесці маленькімі васількамі...»

Узор ажыў перад вачамі, пераліваючыся вясёлкай. У хаце жанчына перш за ўсё села за кросны і пачала ткаць...

На вуліцы пачынала цямнець. Праз акно гаспадыня заўважыла, што па двары прайшлі дзве Ганны — Шакалай і Новік, Соф'я Пракаповіч з Заазер'я, Марыя Міховіч...

Не чакаючы стуку, адчыніла дзверы.

Калі ўсе сабраліся, нехта з жанчын сказаў: «А ў суседняй Марыікі вяселле... Ох, і ручнікоў жа яны наткалі...»

Новы час — новае вяселле. Тэлевізары, пральныя машыны, халадзільнікі — вось што дораць сёння бацькі шчаслівым жаніху і нявесце. І толькі адзін абрадавы звычай застаецца ў Моталі нязменны. Па-ранейшаму без ручнікоў дзяўчаты не выходзяць замуж. Вясельны каравай, паднесены на святочным ручніку, сімвалізуе на вясковым вяселлі дабрабыт і шчасце.

Поўнач апусцілася на сяло, але жанчыны ўсё не разыходзіліся, абмяркоўвалі новы ўзор. Рэдкія прахожыя кідалі позіркі на ярка асветленыя вокны. Шчыравала адліга. Надарыўся той рэдкі дзень сярод зімы, калі вецер быў па-веснавому прыветным.

В. КОУТУН

Інеса Потэс.
Фота Н. Хадасевіча.

ГЭТЫЯ словы Інеса вымавіла так, быццам хацела правесці, ці ведаю я, што яны належаць першаму касманаўту Зямлі — Гагарыну.

Так, Юрый Аляксеевіч быў адным з галоўных ініцыятараў стварэння Усесаюзнай федэрацыі водналыжнага спорту, старшынёй адной з яе камісій.

А вось як Інеса прыйшла ў гэты спорт?

— Адразу і не раскажаш. Я захаплялася фігурным катаннем на каньках. Але вось неяк раз паехала з сяброўкай на вадасховішча ў Воўчкавічы. Стаім на беразе. Глядзім, як заварожаныя: мчыцца па вадзе кацер, а за ім — дзяўчына на лыжах... І падыходзіць да нас Яўгеній Віктаравіч Наважылаў. «Падабаецца? — паказвае на лыжніцу. — Хочаце паспрабаваць?»

Мы з сяброўкай крыху сумеліся. «Калі захочаце, дык прыходзьце ў нашу секцыю», — сказаў тады Наважылаў.

І я прыйшла. У школе была першай вучаніцай. Адны пяцёркі. У музычнай

Чэрвень быў гарачы ва ўсіх адносінах...

«ЛЫЖНЮ— БЯГУЧЫМ ПА ХВАЛЯХ»

школе займалася, бацькі бачылі ва мне будучую піяністку. А магчыма і фігурыстку. Хто мог падумаць, што пераклучыцца на водныя лыжы?

Яна бярэ са стала фотакарткі. Разглядае. Усміхаецца.

— Строгая я тут... А ведаеце, у той дзень фотакарэспандэнт у вадзе зваліўся.

— Як жа гэта здарылася?

— Папрасіў: папазіруйце, а я з кацера здымак зраблю. Выйшла на вадку, хуткасць набралі. Кацер на хвалях падскоквае. Бачу, нічога не выходзіць у таварыша: спрыту няма. Раптам кацер падскочыў, і рэпарцёра як ветрам здзьмула. Разам ныралі за фотаапаратам... Думала, ён нічога не зняў. І на табе — здымак у «Вячэрнім Мінску».

З яе спартыўнай біяграфіі

Водналыжным спортам займаецца з 1969 года.

Трэнеруецца ў Віктара Наважылава (родны брат Яўгенія Наважылава, які прымаў Інесу ў секцыю).

У 16 гадоў стала чэмпіёнкай СССР па фігурнаму катанню на водных лыжах. Адбылося гэта ў 1972 годзе.

Тады ж атрымала сярэбраны медаль за скачкі з трампліна і бронзавы за трэцяе месца ў шматбор'і.

Магла годам раней стаць абсалютнай чэмпіёнкай сярод жанчын. На сламе не пашанцавала. Са старту пайшла ўдала, буй за буюм заставаліся ззаду. Хуткасць нарасталала, пакарочваўся фал. А на перадапошнім віражы дапусціла збой і... паляцела ў вадку. З першага месца — на трэцяе.

— Каб вы толькі ведалі, якая жорсткая водная паверхня!

Вось чаму водналыжніку патрэбны і акрабатыка і скачкі на батuce — каб умець падаць. Імітуючыя практыкаванні. Іх дзесяткі. І кожнае выконваецца сотні разоў. І яшчэ шмат усякіх іншых заняткаў.

З яе спартыўнай біяграфіі

Першая ў Савецкім Саюзе майстар спорту міжнароднага класа.

Рэкардсменка краіны па скачках з трампліна на водных лыжах.

Абсалютная чэмпіёнка СССР 1973 года.

— Напэўна, гэта вялікая радасць—атрымаць залаты медаль чэмпіёнкі, ды яшчэ абсалютнай?

— Яшчэ б! Але мне даражэйшы вось гэты медаль, я атрымала яго ў 30-й школе. Залаты медаль выдатніцы вучобы. Нямала яшчэ праціўнікаў у вялікага спорту. Некаторыя лічаць, што спорт перашкаджае вучобе. І калі я хоць некалькіх пераканала ў адваротным, то гэта будзе на карысць іншым.

Рыхтуючыся да экзаменаў на атэстат сталасці, я не спыняла трэніровацца. Чэрвень быў гарачы ва ўсіх адносінах: спякота, экзамены, падрыхтоўка да чэмпіянату краіны... І здарылася так, што за адно лета мне два разы ўсміхнулася шчасце—у школе і на вадзе.

Чэмпіёнкай СССР праводзілі яе ў Рыгу. З самага пачатку Інесу напаткалі няўдачы. Не па яе віне. Тэхнічныя няўвязкі прымусілі нанова дэманстраваць у папярэдніх заездах сваю праграму фігур. Яна ўдала выйшла са складанай сітуацыі, устанавіла найвышэйшае ўсесаюзнае дасягненне.

— Наша мэта не толькі выйграць, але і паказаць вельмі высокі вынік,—растлумачыў трэнер Віктар Наважылаў.

У фінале Інеса замацавала свой поспех і атрымала залаты медаль у гэтым відзе шматбор'я.

На чэмпіянат яна прыехала ў рангу рэкардсменкі краіны па скачках з трампліна. Тут яе рэкорд (26,2 метра) пабіла сяброўка па камандзе Таня Рэцкая—27,9 метра. Інеса пайшла на штурм рэкорда ў дадатковым заездзе.

— Упершыню спаборніцтвы праводзіліся па міжнародных правілах. Каб было зразумела, растлумачу. Мы раней ішлі на трампліне з хуткасцю 45 км у гадзіну. Цяпер кацёр развіваў 48 км у гадзіну. Патэнцыяльныя магчымасці выраслі. Але ўзрос і каэфіцыент складанасці, асабліва ў момант прывядзення.

Яна пайшла на пабіццё рэкорда. З першай жа спробы гэта ўдалося. Інеса праляцела над вадой 28,8 метра. Такого выніку яшчэ ніхто з жанчын не дабіваўся.

— Мы былі рады за нашага тренера. Гэта яму мы абавязаны ўсімі поспехамі.

Стаялі ў абдымку Інеса Потэс і Таццяна Рэцкая. Абсалютная чэмпіёнка і чэмпіёнка ў адным з відаў шматбор'я, якая таксама выканала нарматыў майстра спорту міжнароднага класа, саперніцы і сяброўкі з каманды «Працоўныя рэзервы», шчаслівыя і ўпэўненыя ў сабе.

Самаўпэўненасць—рыса адмоўная. Упэўненасць у сваіх сілах—гэта лёс тых, хто шмат працуе і ведае, на што здатны. Інеса і будучую прафесію сабе выбрала не з простых.

— Вучуся на фізічным ва універсітэце. Таксама сёлета паступіла...

Гутарку запісаў А. МАЙСКИ

Мал. І. Андрыйнава.

Ніна ЗАГОРСКАЯ

Васіль ЖУКОВІЧ

Я родам з тых мясцін лясных,
Дзе і раку завуць Лясною,
Дзе у бярозы і сасны
Аблокаў пух над галавою.

Пад месяцам прыціхне двор,
І лягуць казачныя цені,
І да стажка у снежны двор
Падыдуць ціхіх алені.

Пасля вячэры ля акна
Абрусам маці стол засцеле.
Пра князя ратных валынян,
Пра Камянец і Берасцею
Пачне расказваць дзед.

І шум

Сірых вякоў дыхне над пушчай...
Май толькі чуйную душу
І сэрцам, сэрцам будзь відушчы.

Прымаю Дружбу
і нясу
яе, як эстафету,
І, мне здаецца, свет паче.
Я—
падпяваю свету.
Вазьміце Дружбу з маіх рук.
Бярыце эстафету.
Хай будзе вечным
Дружбы рух!
Хай Дружба
правіць светам!..

Жартавалі калісьці бабусі,
што ў маёй Беларусі
ўсе дзяўчаты — красуні,
ўсе дзяўчаты — Марусі...
...Над белаю, белаю Руссю
пралятаюць — у вырай — гусі.
Іх дарога — няблізкі свет...
І хусцінкамі белымі ўслед
ім махаюць Марусі...

Калі
у далонях
сваіх
сыновых далоняў
адчую
цяпло —
Планеце усёй
хапіла б
мацярынскай
Любові
маёй.

Буяюць травы ў буйных росах.
Здаля, з бетонных берагоў,
Вярнуўся я і крочу босы
Раздоллем сонечных лугоў.

Цяпер вастрэй я адчуваю
І гарачэй жыццё люблю.
І не баюся назваць раем
Світальна чыстую зямлю.

...Стаў большы ростам, большы
ўзрастам,

Мне травы сілы прыдалі.
Як можна быць шчаслівым... Проста —
Ад дакранання да зямлі.

Калі б можна было
вярнуцца ў ліпень!

Начальнік жывёла-
гадоўчага комплек-
су, галоўны заатэх-
нік калгаса імя
Чырвонай Арміі
Ганна Андрэеўна
Сямухіна.

СКАЖЫЦЕ

ГОДУ НА РАЗВІТАННЕ

ТРЭЦІ, рашаючы рве
фінішную стужку...
Сучаснай кіна- і тэле-
тэхніцы абавязаны мы
магчымасцю павольна ўзнавіць
самыя складаныя і самыя ад-
казныя моманты на спартыўных
дыстанцыях і выступленнях.
Нешта падобнае адбываецца і
ў нашым уяўленні, калі пыта-

Брыгадзір трактарнай
брыгады саўгаса «Лосві-
да» Галіна Ляшнеўская.

юцца пра найбольш значную і
важную падзею мінулага года.
Рэпід-здымка памяці вяртае нас
да пражытых дзён і месяцаў.

Да якіх жа менавіта? Давай-
це спытаем пра гэта ў трох ма-
ладых спецыялістаў, якія жы-
вуць і працуюць у Віцебскім
раёне.

Самая маладзейшая з трох—
Галіна Ляшнеўская з саўгаса
«Лосвіда», брыгадзір трактар-
най брыгады. Супастаўце гэты
тытул з юнай істотай у карот-
кай сукенцы, што на далонь
відна з-пад рабочай курткі. Ро-
стам невялікая, голас нягучны,
спакойны. І гэтая дваццацідзюх-
гадовая дзяўчына кіруе брыга-
дай з 32 мужчын, умела раз-
мяркоўвае і кантралюе работу,
разбіраецца ў канфліктных сі-
туацыях (праўда, яны ўзнікаюць
зараз усё радзей і радзей). По-
зірк сур'ёзны, удумлівы. Але
вось пачула Галя зададзенае
пытанне—і вочы засвяціліся,
заўсміхаліся...

— У якіх з пражытых месяцаў
і дзён 1973 года вам хацелася б
вярнуцца?

— Калі можна было б у дру-
гі, дзесяты, соты раз вярнуцца
ў ліпенскі Берлін, я была б
шчаслівая бясконца. Як вы зда-

гадаліся, у канцы ліпеня мне
пашчасціла быць у Берліне ў лі-
ку 24 тысяч юнакоў і дзяўчат
са 140 краін свету, якія сабра-
ліся на X Сусветны фестываль
моладзі і студэнтаў. Заплюшчу
вочы і бачу: васьмь маляўнічае
шэсце фестывальных калон,
вось святочны Берлін з вышыні
тэлевізійнай вежы, васьмь нашы
сустрэчы з моладдзю Польшчы,
Кубы, васьмь працягнутыя рукі
маляўніча апранутых кіпрыётаў
і ўсмішкі, прывітанні, радасныя
твары...

Фестываль быў не толькі свя-
там. Кожны з нас пранёс у сэр-
цы вялікую ідэю: «За антым-
перыялістычную салідарнасць,
мір і дружбу», быў удзельнікам
масавых палітычных мерапры-
емстваў: мітынгаў у падтрымку
нацыянальна-вызваленчага руху
ў Азіі, Афрыцы, Лацінскай Аме-
рыцы, маніфестацый салідар-
насці з усімі краінамі свету.

— Галя, вы выраслі ў мірны
час, а пра вайну, пра фашызм,
пра падзвігі расказвалі так,
быццам бачылі гэта на свае
вочы.

— Мусіць, таму, што живу на
Віцебшчыне. У нас тут кожны
куст і кожны камень памятае
пра вайну, ужо не кажучы пра

чалавечую памяць. Мой бацька
ваяваў на фронце, маці такса-
ма: была шафёрам і сувязной.
Памятаю, калі нас сустрэкалі ў
Берліне, адзін стары немец усё
дапытваўся, ці ёсць хто з Ві-
цебска. Нас, віцэблян, было
трое. Ён падараваў нам квет-
кі...

Не ведаю, ці кажуць пра гэта
ўголос, але я вельмі ганаруся
сваёй асабістай прыналежнас-
цю да вялікай падзеі года, якая
падружыла мяне, як мне здаец-
ца, з усім светам...

Я шмат чытала, ведала, чула
пра Валянціну Церашкову, Ан-
джэлу Дэвіс, легендарнага лёт-
чыка Марэсьева, але чуць Ма-
рэсьева ля помніка Рускаму
салдату ў Трэптаў-парку, ба-
чыць Анджэлу Дэвіс сярод мо-
ладзі, сустраць вачыма позірк
Валянціны Уладзіміраўны—гэ-
та тыя ўспаміны, да якіх хо-
чацца вярнуцца яшчэ і яшчэ
раз.

— Значыць, мінулы год самы
знамянальны ў вашым жыцці!

— Так, самы знамянальны,
самы памяtnы з усіх дваццаці
двух пражытых год. Ён пашы-
рыў для мяне граніцы свету,
прымусіў з усёй паўнотай ад-
чуць адказнасць не толькі за
свой лёс, сваю працу ў «Лосві-
дзе», але і за ўсе падзеі, якія
адбываюцца на планеце...

*Вучыцца да іх
прыезджалі ў жніўні
работнікі сельскай
гаспадаркі з усёй
рэспублікі.*

Да пасады галоўнага заатэх-
ніка калгаса імя Чырвонай Ар-
міі Ганны Андрэеўны Сямухі-
най у сёлетнім годзе прыбаві-
лася яшчэ адна—начальнік ма-
лочнатаварнага комплексу.

— Як расшыфраваць вашы
новыя абавязкі начальніка, Ган-
на Андрэеўна?

— Думаю, што мяне не па-
пракнуць у ганарыстасці, калі
скажу, што быць начальнікам
такого комплексу—вялікая ра-
дасць. Чаму—я вам не раска-
жу, а пакажу, гэта больш ураж-
вае...

Так, сапраўды ўражанне вялі-
кае. Купалы сянажных вежаў
здалёку ўказваюць, дзе знахо-
дзіцца жывёлагадоўчы гарадок.
Гарадок, бо тут і асфальт, і
кветкі, і клуб, і душавыя—ад-
ным словам, эстэтыка плюс вы-
годы.

Галоўнае збудаванне—ма-
лочны комплекс, добра прадум-
аны будынак на 800 кароў,
дзе затраты фізічнай працы
зведзены да мінімуму. Абслу-

гоўваюць гэтую велізарную гаспадарку толькі 40 чалавек.

— Як адбілася індустрыялізацыя жывёлагадоўлі на працы жанчын-жывёлаводаў!

— Перамены велізарныя. І ўнутраныя, і знешнія. Даярак цяпер называюць аператарамі. Раней гэта здавалася б неверагодным: націсні кнопку — і ўзваяная доза канцэнтратаў па трубах паступае ў кармушкі. А як зручна даць кароў у «ёлачцы»: не трэба нават згінацца, каб памыць вымя, падключыць даільныя апараты. Таму і абслугоўвае даярка-аператар больш як сто кароў! Не трэба насіць малако — яно пойдзе па трубах на пастэрызацыйную ўстаноўку і тут жа на лінію расфасоўкі. Шлях малака да спажывца скараціўся да лічаных хвілін.

Умовы працы змянілі не толькі назву прафесіі. Ведаеце, якое зараз паломніцтва на фермы, колькі людзей жадаюць працаваць на комплексе? Калі спытацца ў Валі Коласавай, Галі Яначкінай, Тамары Макеенка, ці памяняюць яны сваю пасаду на якую-небудзь іншую, яны толькі ўсміхнуцца: ад добра добра не шукаюць. А яны маладыя даяркі. Стварэнне комплексу амаладзіла кадры ў жывёлагадоўлі, і гэта немалаважна для сучаснага селя.

— Значыць, самая яркая падзея года для вас — нараджэнне комплексу!

— І для мяне асабіста, і для тых, хто працуе на комплексе, і для ўсіх нашых калгаснікаў. Укараненне новай тэхналогіі павялічыць наdoi на фуражную карову, а ў мінулым годзе ён у нас быў даволі высокі: 4186 кілаграмаў. На базе нашага комплексу ў канцы жніўня, памятнага месяца, адбыўся рэспубліканскі семінар работнікаў сельскай гаспадаркі. З работай

Наталля Васільеўна Лемешава, начальнік жывёлагадоўчага комплексу калгаса імя Кірава.

комплексу знаёміліся прадстаўнікі ўсіх абласцей рэспублікі. Гэта абавязвае нас працаваць з асаблівым уздымам. 1973 год быў для нас сапраўды рашаючым.

У калгас імя Кірава прывяла нас чырвоная стрэлачка «Схемы вытворчых сувязей», што звязала калгасы і саўгасы Віцебскага раёна. Міжгаспадарчае вытворчае тэрытарыяльнае аб'яднанне — гэты тэрмін нарадзіўся на Віцебшчыне і ў рэспубліцы ў 1973 годзе. Пяць калгасаў і тры саўгасы аб'ядналі свае намаганні ў павелічэнні аб'ёму вытворчасці малака, бульбы і гародніны. Самым надзейным шляхам для гэтага аказалася спецыялізацыя. Чырвоная стрэлачка, якая звязала калгас імя Чырвонай Арміі з калгасам імя Кірава, азначала, што цялушкі ва ўзросце 10—20 дзён перадаюцца на дарошчванне з першай гаспадаркі ў другую. У кіраўцаў — жывёлагадоўчы комплекс, дзе гадуецца маладняк: 1500 цялушак. Кі-

Вераснёўскі ранак прынёс ім шчаслівую вестку.

Восьмы вераснёўскі ранак прынёс кожнай з гэтых жанчын шчаслівую вестку. Як заўсёды, яны займаліся сваімі звычайнымі справамі. Член Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР цялятніца саўгаса «Судкова» Хойніцкага раёна Алена Яфімаўна Вяргейчык, прыгатаваўшы сняданне для траіх сваіх дзяцей і мужа, спяшалася на працу: у цялятніку чакаў гарэзлівы маладняк. Яе зямлячка, даярка саўгаса «Насовічы» Добрушкага раёна дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Таццяна Іванаўна Трафімовіч, ацэньвала ранішні вынік — адну дойку з тых, што ў канцы года павінны скласціся ў высокую суму 5800 кілаграмаў малака на кожную карову. Свінарка Ніна Фёдарэўна Даніленка з калгаса імя ХХІ з'езда КПСС Мсціслаўскага раёна вокам вопытнага доктара прыглядалася да шумнага і нецярыплівага парасячага сямейства...

Радасць стукалася да занятых работай жанчын, сустракала галасамі родных і блізкіх, дыктару радыё, радзімі газет віншавала з высокай урадавай узнагародай.

Кожная з іх са сціпласцю, уласцівай вялікім працаўніцам, шчыра здзіўлялася:

— Мяне? За што? Я ж такая, як і ўсе...

За што — гэта ведаюць тыя, хто працуе побач, тыя, хто здалёк едзе па вопыт у «Судкова», «Насовічы», калгас імя ХХІ з'езда КПСС. Бо кожная з гэтых жанчын сваёй працай дае адказ: як наймаверна многа могуць зрабіць адны жаночыя рукі. Разам са сваімі свінаркамі Ніна Фёдарэўна атрымлівае за год, гадуе і перадае ў групы дарошчвання да 28 парасят ад кожнай асноўнай свінаматкі. Алена Яфімаўна за 12 гадоў адна выгадавала статак большы за саўгасны: да 200 галоў перадае штогод у групы дарошчвання. Удоі кароў, замацаваных за Таццянай Іванаўнай, гавораць самі за сябе.

— Прыгожыя! — так кажуць усе, хто трымаў у руках гэты здымак.

— Шчаслівыя! — дадаем мы.

На здымку: Героі Сацыялістычнай Працы А. Я. Вяргейчык, Т. І. Трафімовіч, Н. Ф. Даніленка ў момант уручэння ўрадавых узнагарод.

Фота Л. Сіланцэвай.

руе комплексам Наталля Васільеўна Лемешава. Пад яе націскам 12 аператараў, 2 механізатары-падвозчыкі корму, 2 слесары, 2 электрыкі, 2 вартаўнікі.

— Наталля Васільеўна, як бы вы ахарактарызавалі мінулы год са сваіх пазіцый!

— Скажаць, што ён быў годам вялікіх перамен, — гэта будзе слаба. Хутэй — год карэньных змен. Сам змест работы змяніўся. Прыемна ўсведамляць, што наша праца сёння патрэбна ўжо не аднаму, а васьмі гаспадаркам раёна. Рашаючы год пяцігодкі прынёс нам новую, не выпрабаваную яшчэ форму ўзаемаадносін з іншымі гаспадаркамі. Наш калгас, наш комплекс паводле новага плана павінен гадаваць племянных нецелей для «Прызыву», «Беларусі», «Бальшавіка», калгаса імя Чырвонай Арміі і іншых гаспадарак. Такая спецыялізацыя забяспечыць інтарэсы кожнай гаспадаркі, павялічыць вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі. За такой міжкалгаснай

кааперацыяй — будучыня. Калі зараз у нашай вобласці 21 тэрытарыяльна-міжгаспадарчае аб'яднанне, то налета іх будзе 112.

— Значыць, межы вашага ўдзелу ва ўздыме жывёлагадоўлі зараз пашырыліся!

— Вельмі пашырыліся. Можна сказаць, што мы працуем зараз на ўвесь Віцебскі раён...

...Адзін год з жыцця Галіны Ляшнеўскай, Ганны Сямухінай, Наталлі Лемешавай. 365 дзён з іх будзённымі і святочнымі справамі, памятнымі падзеямі. А калі ўгледзецца, то лёгка прасачыць, як асабістае жыццё цесна пераплятаецца з вялікімі грамадскімі зрухамі, як асабісты ўдзел у палітычным і эканамічным жыцці становіцца аб'ектыўнай неабходнасцю.

Так і павінна быць. Бо нават адна двухсотпятдзясяцімільённая частачка — таксама крыніца энергіі, якая ўзнімае грамадства да новых вышынь.

В. КАРАЛЁВА

З той пары, як сябе помню, помню і Нікіяну. Мне здаецца, яна заўсёды была з намі. Мілая, родная Нікіяна, самая блізкая, самая шчырая з маміных сяброў! Мяне яшчэ не было на свеце, калі завязалася ў Тыфлісе іхняе цеснае сяброўства «на ўсё жыццё», і, калі маме давялося ўсёй сям'ёй перасяліцца ў Баку, Нікіяна не задумаўшыся пакінула родны горад і паехала следам за намі.

Нікіяна — гэта прозвішча, ці, праўдзівей кажучы, скарочанае імя. Ніна Кірылаўна Янкоўская — дужа працягла і ўрачыста. Проста — Нікіяна, Нікіяначка!.. Хіба не лепш? Ёй так пасуе гэтае імя!

У Нікіяны нікога з блізкіх сваякоў не засталася. Замуж яна не выйшла. Адзінокая, усё нерастрачанае цяпло свайго сэрца перанесла на нашу сям'ю, «прыляпілася душой», як казалі яна жартам.

Ад мяне была ў заўсёдным захапленні, называла «мая красуня», хоць, на жаль, я зусім не зіхацела прыгажосцю ні ў дзяцінстве, ні пазней. Я адказвала Нікіяне гарачай прыхільнасцю. Прываблівала не толькі яе бяздонная дабрыня і ласкаваць, але і ўласцівая ёй прыроджаная артыстычнасць, тонкае духоўнае хараство, трапяткасць, кволасць, безабароннасць душы. Гэта я зразумела пазней, а ў той час, дванаццацігадовым экзальтаваным дзеўчанём, я проста захаплялася ёю, сама не ведаючы за што.

Нікіяна цудоўна спявала. У яе быў прыгожы нізкі, цёплага тэмбру голас, і калі яна спявала старадаўнія рамансы, акампаніруючы сабе на гітары, я замірала, зачараваная, не могучы адарваць ад яе вачэй. Дагэтуль не пагас успамін:

Снілся мне сад в подвечном уборе,
В этом саду мы с тобою вдвоем...
Звезды на небе-е, звезды на мо-о-о-ре,
Звезды и в сердце моем...

Спявае Нікіяна сваім аксамітавым голасам, паціху перабіраючы струны гітары, і твар яе затуманены, самотны, далёкі... Я ведаю, пра што яна думае. Для мяне яна самая прыгожая! Найлепшая з усіх на свеце!.. Але некаторыя старыя дурні нічога не цямяць. Назваць маю Нікіяну непрыгожай... Гэта несумленна! Яна гэтага не заслужыла. Хіба вінаваты чалавек у сваім няшчасці?..

Нікіяна гібкая, стройная, з далікатным смуглявым тварам, у яе карыя вочы пад цёмнымі густымі вейкамі, пагляд мяккі, ласкавы і, здаецца, нешта пытаецца з чароўнай сарамлівасцю. І прыгожыя зубы. Праўда, яна рэдка ўсміхаецца. У яе каштанавыя валасы, бліскучыя, шаўкавістыя і, калі распусціць, доўгія да кален. Яна носіць прычоску на прамы рад, косы ўкладзены жгутам на скронях, закрываючы вушы, па тагачаснай модзе. Гэткая прычоска робіць Нікіяну яшчэ больш жаночкай, мілай, скромнай...

І вось на гэтым тонкім дзявочым твары... нос, — гора ўсяго яе жыцця! — вялікі, арліны, з драпежнай гарбінкай, з раздзымутымі ноздрамі. Нос, які быў бы да твару якому-небудзь браваму горцу-джыгіту, але ніяк не сціплай дзяўчыне з прыстойнай сям'і. Вось якая бяда! Вось якое няшчасце!

Гэты нос вісеў пракляццем над нашай Нікіянай, сапсаваў усё яе жыццё, пазбавіў шчасця кахання і мацярынства, для якога яна была створана. Па яго віне яна не выйшла замуж, была няшчасная ў каханні.

Толькі над яе душою не меў ён улады, гэты нос-вампір: не здолеў пахіснуць яснасць і дабрыню сардэчную, ператварыць яе ў раззлаваную на ўвесь свет эгаістку, замкнёную ў сваёй асабістай бядзе. О, не! Заўсёды гатова прыйсці на дапамогу, зараз жа бегчы некага ўладкоўваць... Усе да яе ішлі прасіць парады, дзяліліся сваімі бедамі і радасцямі. Але найбольш — бедамі, таму што ў бядзе чалавек шукае спачування і дапамогі, а ў радасці часта забываецца на сяброў. І на ўсіх у Нікіяны хапала часу, увагі, сардэчнага цяпла.

Для нашай сям'і яна была проста анёл-абаронца. Мама ніяк не магла ўправіцца без яе. Калі Нікіяна не паяўлялася дні са два, мама пасылала мяне адведаць, можа што здарылася. Калі мы, дзяўчынкі, хварэлі, Нікіяна сядзела цэлыя ночы ля нашых ложкаў, разам з мамай змяняючы адна адну.

Быў у Нікіяны выпадак выйсці замуж, мець уласную сям'ю, калі б яе чуйнае сумленне магло дапусціць хаця б нязначную фальш у выбары жыццёвага шляху.

Аднойчы стрэўся юнак гадоў на пяць маладзейшы за яе, студэнт-цюрк, прыгожы хлопец, адзіны сын у багатых бацькоў. Ён убачыў у ёй патаемнае хараство душы, якой так шчодро адарыла яе прырода, быццам раскайваючыся ў сваім нядобрым жарце. Яны пасябравалі, а праз нейкі час яна пачула ад яго словы кахання і прапанову стаць яго жонкай. Гэта было для Нікіяны так неспадзявана, так усхвалявала яе, што ў раз-

Нікіяна

Тамары Цулунідзе—70 гадоў. Часопіс «Работніца і сялянка» віншуе юбіляра, нашага даўняга аўтара, і жадае ёй новых творчых поспехаў. Заслужаная артыстка Грузінскай ССР, беларуская пісьменніца, Тамара Рыгораўна падаравала юнаму чытачу цікавыя кніжкі. Пра тэатр: «Тэатр лялек у школе», «Калі падымаецца заслона», зборнік пазнавальных нарысаў «Блакiтны факел», з жыцця піянерскай арганізацыі «Да дзяцей прыйшоў ваяцкі». Апошні час Тамара Рыгораўна працуе над кнігай успамінаў. Прапануем увазе нашага чытача ўрывак з новай кнігі пісьменніцы.

губленасці, у душэўнай узрушанасці яна не знайшла нічога лепшага, як рассмязца яму ў вочы:

— Вам нешта памроілася. Здыміце ружовыя акулёры. Хіба можна ўсур'ёз захахацца ў дзяўчыну з носам Сірано дэ Бер-жэрака?

Ён, чалавек з Усходу, нічога не зразумеў, пайшоў, зняважаны яе адмовай, пакрыўджаны, што жанчына пасмязлася з яго.

— Чаму, навошта ты гэтак зрабіла? — перажывала мама іхні разрыў. — Усякая дзяўчына, тым больш у тваім узросце, за шчасце палічыла б займець гэткага жаніха.

— Не трэба мне падманнага шчасця, — з горыччу адказвала ёй Нікіяна. — Гэта ў яго ад маладосці, экзальтацыі. Захапленне хутка пройдзе, і тады першае прыгожанае дзяўчо здолее адбіць яго ў мяне. Я не хачу, каб з мяне смяяліся.

Пазней я даведлася прычыну гэтага болю, адзін выпадак раскрыў мне сакрэт маёй любай Нікіяны.

У нас у доме часта бывалі два браты Каленік і Алфесій Чаркезавы. Мама запрасіла іх да нас і пазнаёміла з Нікіянай, можа стацца, не без тайнага намеру.

Старэйшы з братоў, Каленік, юрыст па адукацыі, быў ужо немалады чалавек, з блішчатай лысай, жорсткім і замкнёным тварам, худы, цыбаты, у чорным сурдуце. Яго невялічкія зеленаватыя вочы пазіралі пранізліва і холадна з-пад набухлых павек. Быў нешматслоўны, але калі гаварыў, дык размерана, важка, аўтарытэтна: мусіць, прывык, каб яго пачціва слухалі і не прэчылі. Можна было заўважыць, што маме не падабаўся яго самаўпэўнены тон. Аднак у ім была нечаканая дасціпнасць, якая сведчыла аб вострай назіральнасці і насмешлівым розуме. Цырымонны ў дачыненні да людзей, ён нязменна быў далікатны, лагавіты, як мне здавалася, да невыноснасці нудны. Кабінетны вучоны, засушаны ў фаліантах. Дзіўны, самотны чалавек. У трыццаць восем гадоў усё яшчэ халасцяк.

Малодшы, Алфесій, нічым не нагадваў свайго брата. Хіба толькі тым, што ў свае трыццаць гадоў таксама быў нежанаты. Слаўны, таварыскі, добры чалавек з вялікімі светлымі дзіцячымі вачыма, крышку сарамлівы, забавна рассеяны, нам, дзецям, ён вельмі прыйшоўся да спадабы. З ім было весела, і мы з сястрычкай радасна беглі адчыняць дзверы, пачуўшы знаёмы перарывісты званок. Выходзячы ад нас, ён кожны раз абавязкова што-небудзь губляў: ці насоўку, ці пальчаткі, ці сваю палку з сярэбранай булдавешкай (падарунак мамы на дзень нараджэння). І потым мы разам з Нікіянай весела яго разыгрывалі, хаваючы забытую рэч. Ён ахвотна ўключаўся ў гульню, лазіў, крэчучы, пад стол, заглядаў за шафы, за канапу, жартаваў і радаваўся з нашай веселасці.

Мама таксама прыняла яго ў сэрца, была з ім як з родным. І ўжо, вядома рэч, не старэйшага брата мела яна на ўвазе для свайго Ніны. Аднак здарылася нечаканае і няўцямнае: Нікіяна закахалася якраз у Каленіка, закахалася адчайна і, відаць, без ніякай надзеі на ўзаемнасць. Мама ведала пра гэта. А я нешта ўгадвала, але не задумвалася. І вось аднойчы я раптам не па-дзіцячы ўсвядоміла, які боль, аказваецца, таіла ў сабе мая заўсёды спакойная, стрыманая Нікіяна. Гэта была рана, да якой я выпадкова датыкнулася неасцярожнай рукой.

З самага ранняга дзяцінства памятаю ў нас у сям'і тоўстую кнігу ў аранжавым з залатым абрэзам пераплёце — «Збор твораў А. С. Пушкіна».

— Ціначка, зрабі ласку, намалюй мне на ўспамін гэтую карцінку, — сказала мне аднойчы Нікіяна і паказала ілюстрацыю да паэмы «Яўгеній Анегін»: спатканне Таццяны з Анегіным, і пад ёй радкі:

...Вы ко мне писали,
Не отпирайтесь. Я прочел
Души доверчивой признанья...

— Зробіш, Ціначка? Намалюй, калі ласка!

Божа мой! Аб чым яна так просіць!.. Гэта ж каб Нікіяна захацела ўбачыць сцены нашай кватэры скрозь размаляванымі, я б, не задумваючыся, кінулася выконваць яе жаданне.

Тры дні я карпела, высунуўшы язык ад стараннасці, над сваім творам і, нарэшце, прынесла ёй, паказала. Наогул атры-

малася нядрэнна — натуральна і даволі падобна. Нікіяна пахваліла.

— А цяпер вазьмі ручку і падпішы ўнізе друкаванымі літарамі...

— «Вы ко мне писали»?

Не, іншае. Я прадыктую табе.

Но я не создан для блаженства;

Ему чужда душа моя;

Напрасны ваши совершенства:

Их вовсе недостойн я.

— Напісала? Ну, дзякую...

У гэты вечар Каленік прыйшоў адзін.

За чаем Нікіяна загаварыла пра мае

заняткі маляваннем і папрасіла паказаць гасцю мой апошні «шэдэўр». Я і рада пахваліцца, пабегла падскокам, прынесла малюнак і паклала перад ім на стол. Каленік уважліва разгледзеў і ўхваліў маю работу:

— У дзяўчынкі несумненныя здольнасці. Вам было б варта аддаць яе ў мастацкае вучылішча.

Я расцвіла ад пахвалы гэтага ганарыстага нелюдзімага чалавека.

— А скажы, калі ласка, — павярнуўся ён да мяне, — гэта ты сама прыдумала, што намалюваць?

— Ды не-е. Гэта з кніжкі, — зашчабятала я бяздумна, — мяне Нікіяна папрасіла! — Сарвалася з месца, памчалася і прыцягнула цяжкі том Пушкіна.

— Вось гэты малюнак, — раскрыла перад Каленікам кнігу. — Падобна?

Каленік моўчкі параўноўваў малюнак, адзін і другі, і нарэшце спытаўся з ледзь прыкметнай крывой усмешкай:

— А чаму табе захацелася падпісаць іншы тэкст?

— Мне зусім не захацелася. Мяне Нікіяна папрасіла... — засакатала я зноў. Глянула на Нікіяну і... ўмомант асеклася. Што такое? Што з ёй? Твар Нікіяны, заліты чырванню, выказваў такую разгубленасць, такую бездапаможную просьбу, што сэрца маё ўпала і пакацілася кудысьці ў ногі. «Божа мой! Што я нарабіла?!» У гэты момант успыхнула здагадка: «Я выдала яе! Я выдала сваю Нікіяну! Што я нарабіла!»

А Каленік моўчкі пераводзіў халодны дапытлівы позірк з мяне на Нікіяну, на маму і зноў на мяне... О, як я яго зненавідзела ў гэты момант! Я злосна рванула з ягоных рук кнігу, шпурнула яе на падлогу і з плачам уткнулася тварам маме ў калені.

— Што такое? Што здарылася? — дзівілася мама, намагаючыся прыўзняць мой твар. — Чаго ты, Ціначка?

Яна нічога не магла зразумець, бо наогул пра гэты малюнак нічога не ведала. «А я ж, я!.. Не магла здагадацца? Гэтка вялікая дзяўчынка і гэтка дурніца! Божа, што я за чалавек! Чаму я заўсёды раблю не тое, што трэба?!»

Каленік устаў і, ледзяным тонам развітаўшыся, выйшаў з пакоя. Мы засталіся адны. Тады я павісла ў Нікіяны на шыі, цалавала яе заплаканыя вочы, шчокі, рукі, маліла дараваць мне, патрабавала: «Ну, пабі мяне! пабі мяне! Каб я не была такая дурніца, дурніца!..»

А Нікіяна мяне ж суцяшала:

— Я сама вінаватая. Выдумала нейкае рамантычнае глупства.

— Можна б вы мне растлумачылі нарэшце, што здарылася? — сердавала мама, нічога не разумеючы.

А здарылася, аказваецца, вось што: гады са два назад, апынуўшыся неяк з Каленікам сам-насам, Нікіяна намёкам выдала яму тайну свайго сэрца. Каленік зрабіў выгляд, што нічога не зразумеў, павёў размову на іншае і мімаходзь прадэкламаваў маналог Анегіна: «Но я не создан для блаженства... Напрасны ваши совершенства...», даўшы зразумець свае адносіны да яе.

Але хіба магло закаханае дзявочае сэрца ўтаймавацца? Такія, як Нікіяна, кахаюць адзін раз у жыцці. Мінула колькі часу, боль крыху суняўся, і Нікіяна наважылася яшчэ раз выпрабаваць шчасце, нагадаць яму пра тую сустрэчу, у глыбіні душы спадзеючыся на інакшы адказ...

— Ой, як мне сорамна!.. Як мне сорамна!.. — кідалася Нікіяна з аднаго кутка ў другі. — Як усё па-дурному!.. Ды яшчэ і дзіця забылася ў гэтую бязглуздную выдумку...

Мама, таксама засмучаная, сказала, уздыхнуўшы:

— Не, мая Цінка для канспірацый не прыдатная, занадта прастадушная. Бяда ды і толькі! Нялёгка ёй будзе ў жыцці. І гэтым яна нагадвае цябе, Ніна.

Я тоненька хныкала, усхліпваючы, нібы прадчувала, што так сапраўды і станецца. А мая мілая Нікіяна пазірала на мяне разгублена, і ў куточках яе вуснаў застывала ледзь прыкметная горкая ўсмешка.

Усе падзеі як быццам адцясніла кастрычніцкая сустрэча з аднакурснікамі.

Самы ўрачысты момант.

Маïна Пятроўна Паўлава.

ГЭТА НЕ ЗАБУДЗЕЦЦА

Размову, напэўна, трэба было пачаць з таго месяца, калі была зацверджана мая дысертация і мне прысвоілі ступень доктара медыцынскіх навук. Або з таго, калі афіцыйна было адкрыта рэспубліканскае дзіцячае гематалагічнае аддзяленне пры першай клінічнай бальніцы і мне давалося яго ўзначаліць. Але ўсе гэтыя падзеі як быццам адцясніла кастрычніцкая сустрэча з аднакурснікамі. Уяўляеце сабе: праз дваццаць гадоў сустрэліся былыя студэнты 28-га выпуску Мінскага медінстытута!

Ужо многім далёка за сорак, асабліва тым, хто паступаў у інстытут пасля фронту. Памятаю, з якой павагай я, нядаўняя школьніца, глядзела тады на іх палінялыя гімнасцёркі, ордэны на грудзях. Вадзім Астапенка, Аня Чаўлытка, Косця Засенка, Вася Касмачоў, Бора Саковіч... І такіх 108, хто прайшоў суровую школу вайны ў рэгулярных часцях Савецкай Арміі, у партызанскіх атрадах. Кожны чацвёрты з маіх аднакурснікаў...

Гады вучобы прайшлі хутка. Кожны з нас, пакідаючы інстытут дваццаць гадоў таму назад, быў ахоплены імкненнем кінуцца ў бой за выратаванне чалавека, уступіць, няхай нават у няроўную, схватку са смерцю.

І вось мы зноў у інстытуце. Многія прыехалі з далёкіх і блізкіх гарадоў, раённых цэнтраў, вёсак. Не для таго толькі, каб сустрэцца, пабачыцца, але і каб асэнсаваць перажытае і зведанае, раскажаць сваім настаўнікам і сябрам, як дваццаць гадоў стаялі на варце здароўя

народа, як выконваем свяшчэнную клятву савецкага ўрача.

Сустрэліся — і як быццам не было гэтых дваццаці гадоў. Як і раней, аднакурснікі клічуць нас дзяўчатамі, а мы іх — хлопцамі. Хай сабе ў аднаго галава запарушана інеем, а ў другога прарэзалася лысіна. Што? Дзіна Кавалеўская ўжо бабуля? Лёня Казлоўскі, Коля Войценка і Вася Харытончык дзядулямі сталі? Вось гэта здорава! Вось што такое дваццаць гадоў...

Але як добра, што ніхто з нас не адчуў іх цяжару. Напэўна, таму, што кожны захоплены сваёй справай, сваёй ідэяй. Усім няма калі, ва ўсіх шмат клопатаў. У Вадзіма Астапенкі — зараз ён прафесар і Вадзім Рыгоровіч даўно — нават некалькі неадкладных спраў адразу. Гэта я ведаю дакладна, бо працую разам з ім у інстытуце. Ён і пасля доктарскай дысертации працягвае ўдасканальваць методыку аперацыі па выдаленню валляка. Напісаў манаграфію. Адначасова ён — дэкан лячэбнага факультэта. І, апрача таго, Вадзім Астапенка ведае пра кожнага нашага аднакурсніка ўсё. Па яго ініцыятыве — ён у нас нязменны старшыня аргкамітэта — ужо трэці раз мы сустракаемся вось так у сваім інстытуце.

І на гэты раз ад яго мы даведаліся, што Таццяна Гузава, Міхаіл Скрыган і яшчэ дзесяць аднакурснікаў сталі заслужанымі ўрачамі БССР, чатырнаццаць нашых выпускнікоў атрымалі вышэйшую, а пяцьдзят чатыры — першую катэ-

горыю, толькі за апошнія пяць гадоў восем сяброў-таварышаў узнагароджаны за сваю працу ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга. Вадзім ведае ўсіх па імёнах. І мы ўдзячны яму за тое, што ён паспявае сачыць за кожным з нас.

Як не ганарыцца, што за дваццаць гадоў 18 нашых аднакурснікаў сталі дактарамі і 86 — кандыдатамі медыцынскіх навук. Гэта значыць, кожны чацвёрты выпускнік звязаў сваё жыццё з навукай у імя здароўя людзей.

Дзесьці там, у прэзідыуме, сядзіць наш першы прафесар — Саша, цяпер ужо Аляксандр Уладзіміравіч Шот. Гэта ён прапанаваў апарат штучнага кровазвароту і робіць найскладанейшыя аперацыі на сэрцы. Колькі людзей выратаваў за гэтыя дваццаць гадоў! А тады, калі ён разам з нашым настаўнікам, прафесарам Пятром Мікалаевічам Маславым апераваў маю сястру, яна была ў іх, здаецца, пятай. Памятаю, як я, не сказаўшы бацькам пра дзень аперацыі, стаяла адна ў калідоры і некалькі гадзін чакала, калі ж адчыняцца дзверы аперацыйнай. А калі яны адчыніліся і я ўбачыла незабыўныя твары стомленых хірургаў, а следам на каталцы паружавелую Наташку, якая яшчэ спала, — здавалася мне, што сэрца захлынецца ад радасці.

Зараз Наташы дваццаць тры гады, яна стала журналісткай, выйшла замуж. Усякі раз, калі бывае ў Мінску, заходзіць на кафедру факультэцкай хірургіі, якую даўно ўжо ўзначальвае Аляксандр Уладзіміравіч Шот, каб яшчэ раз пакланіцца свайму выратавальніку.

Колькі ж людзей вось гэтак жа ўдзячны за выратаванне жыцця маім аднакурснікам — прафесару Леаніду Вікенцевічу Аўдзею, які зараз ўзначальвае 2-ю кафедру шпітальнай хірургіі і з'яўляецца галоўным хірургам нашай рэспублікі, прафесару Вячаславу Андрэевічу Мохарту, які ўзначальвае кафедру уралогіі ў інстытуце ўдасканалення ўрачоў і з'яўляецца галоўным уролагам Беларусі, прафесару Міхаілу Мікалаевічу Ламаку, які ўзначальвае кафедру і Беларускі навукова-даследчы інстытут туберкулёзу. Ды хіба толькі ім?

Беды падсцерагаюць чалавека часцей за ўсё нечакана і ў самым непрадбачаным месцы. Памятаю, ляцела я па тэрміноваму выкліку на кансультацыю ў Малатковічы. Вельмі спяшалася: у сямігадовага дзіцяці кішэчнае кровацязненне... І трэба ж было, каб самалёт прыямліўся так няўдала — кола, прапелер, ілюмінатары — усё разляцелася ў розныя бакі. Добра яшчэ, што лётчык хутка ачуняў і мы не згарэлі. Я апрытомнела ўжо ў санітарнай машыне. А ў хірургічным аддзяленні, куды мяне прывезлі, на дапамогу кінуліся мае дарагія аднакурснікі — загадчык аддзялення Мікалай Яроміч і яго жонка, акушэр-гінеколаг той жа бальніцы Нона Навіцкая.

Хворае дзіця, да якога я ляцела па выкліку, прынеслі да мяне назаўтра. Не падымаючы галавы, агледзела яго, азнаёмілася з аналізамі, назначыла лячэнне. Праз тыдзень яно было здоравае, а я доўга яшчэ не спадзявалася напавіцца. І ўсё-такі Мікалай Яроміч і Нона Навіцкая выратавалі мяне, паставілі на ногі, вучылі занава хадзіць. Як жа я радавалася, убачыўшы іх на гэтай кастрычніцкай сустрэчы нашых выпускнікоў! Так і называю Мікалая і Нону: мае выратавальнікі.

Вярнулася да жыцця — і зноў за свае даследаванні, бо таксама захапілася на-

вукай. Працавала пасля інстытута чатыры гады ўчастковым урачом-педыятрам, а потым наш настаўнік, акадэмік Акадэміі навук БССР Васіль Антонавіч Ляонаў за-прасіў у сваю клініку і захапіў нявырашанымі праблемамі ў педыятрыі. А мне яшчэ ў школе ды ў інстытуце здавалася, што няма нічога вышэй, чым пазбавіць дзіця ад хваробы. Усё жыццё люблю дзяцей, і яны мне, па-мойму, плоцяць тым жа. Я і ў студэнцкія гады пастаянна ездзіла з дзецьмі важкай у піянерскія лагеры, хадзіла ў паходы, сядзела ля піянерскіх кастроў. І зараз для мяне няма большага гора, чым бачыць паміраючае дзіця, і няма лепшай радасці, чым выпісваць з бальніцы, калі яно паправілася, паздаравела.

Гэтай радасці і навучыў мяне наш мудры Васіль Антонавіч, які, на жаль, не дажыў да сённяшняй сустрэчы. Колькі ён ведаў! І колькі патрабаваў ад нас! Але чым больш ведаеш, тым лепей бачыш, як шмат яшчэ нявырашаных праблем, нязнойдзеных спосабаў лячэння многіх хвароб, у тым ліку і хвароб крыві. Іменна з гэтай праблемай я і звязала свой навуковы лёс.

Спачатку даследавала ролю мікраэлементаў: медзі, цынку, кобальту, нікелю ў шкільце нованароджанага. Потым узялася за даследаванне натуральнай радыёактыўнасці ў развіцці такога грознага захворвання крыві, як лейкоз.

У арганізме чалавека змяшчаюцца мікраэлементаў ўсёй табліцы Мендзеева, і кожны з іх адыгрывае пэўную ролю ў жыццядзейнасці. Адхіленне ад нормы — павелічэнне колькасці аднаго мікраэлемента або памяншэнне долі другога — вядзе да таго ці іншага захворвання. Калі мы даведаемся, якая роля належыць кожнаму з іх, навучымся рэгуляваць іх суадносіны ў арганізме, — будучы знойдзены і спосабы лячэння многіх цяжкіх хвароб.

Але гэта, так сказаць, маленькае адступленне. Нездарма ж кажуць: што ў каго баліць, той пра тое і гаворыць. Я пятнаццаць гадоў вяду гэтыя даследаванні. Радуюся, што яны знайшлі прызнанне. Упершыню ўдалося ўстанавіць парушэнне метабалізму радыёактыўных элементаў у хворых лейкозах, што мае прамыя адносіны да гэтага захворвання.

Здаецца, зусім нядаўна ўсесаюзная атэстацыйная камісія зацвердзіла маю доктарскую дысертацыю і прысвоіла мне ступень доктара медыцынскіх навук. Аднак гэта — толькі пачатак работы. Для мяне цяпер ясная, напрыклад, роля натуральнай радыёактыўнасці, яе залежнасць ад знешняга фону ў развіцці лейкозаў. Трэба знайсці сродкі лячэння. Іх ёсць ужо нямала. Але хочацца знайсці, выпрабаваць і скарыстаць у комплексе з ужо вядомымі яшчэ больш дзейны сродкі.

Словам, трэба думаць, шукаць, працаваць. Вось і працую. Вечарамі і ў выхадныя пішу манаграфію. А калі-ні-калі бяруся і за вершы. Добра, што мае мужчыны — муж і двое сыноў — разумеюць мяне і ўсе хатнія клопаты стараюцца падзяліць пароўну.

І так, напэўна, у кожнага з маіх аднакурснікаў. Свае праблемы, свае клопаты, свае неадкладныя справы. Бо, як гаварылі нашы мудрыя настаўнікі ў той кастрычніцкі вечар, для нас восень яшчэ не настала, мы пакуль у росквіце творчага лета. Дык няхай жа яно працягнецца як мага даўжэй!

Маіна ПАУЛАВА,
доктар медыцынскіх навук

У лістападзе перагарнулі лісткі студзенскага календара.

Ларыса Александровіч.
Фота Я. Контыша.

УДВАЯ ШЧАСЛІВЫ!

Ведаеце, што я думаю ў гэтыя дні? Што хочацца крышку затрымаць адыходзячы год і сказаць яму на развітанне некалькі ўдзячных слоў. Такі ён быў плённы для ўсёй нашай брыгады і для мяне асабіста. Але паспрабуй затрымаць яго, калі мы яшчэ ў лістападзе перагарнулі лісткі студзенскага календара і другі месяц працуем у лік чацвёртага года пяцігодкі.

Працуем і радуемся: колькі нашых лямпачак успыхне на навагодніх ёлках у клубах, палацах культуры, у новых дамах! Толькі ў кастрычніку мы выпусцілі іх больш як 25 тысяч. Гэта звыш плана! Мы — гэта наша невялікая, але дружная брыгада, дзе працуюць амаль адны дзяўчаты. Вы б пабачылі, якія яны прыгожыя ў працы! Як ёсць чараўніцы. Шкляная загатоўка, здаецца, толькі што паявілася на лініі — а на кантрольным стэндзе вось ужо ярка ўспыхвае 200-ватная лямпачка.

Гляджу на гэтыя ўспышкі і прыгадваю кадры даўняй кінахронікі. Стары селянін упершыню запаліў электрычнае святло ў сваёй хаце. Здзіўленню і радасці няма канца-краю: яшчэ ўчора тут патрэскавала лучына або капціла газоўка і раптам — сонца!.. Дык вось толькі на нашым кантрольным стэндзе ўспыхвае 11 300 такіх сонцаў кожную змену. І нават не такіх, а яшчэ ярчэйшых.

А нам усё хочацца больш. Мо таму і за першае паўгоддзе мы раней за ўсіх рапартавалі аб выкананні сваіх сацыялістычных абавязкаў. І якая была радасць, калі даведзіліся, што за вынікі ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве сакратарыят ЦК ВЛКСМ, калегія Міністэрства электратэхнічнай прамысловасці СССР і прэзідыум ЦК прафсаюза прысвоілі нам званне «Лепшая камсамольска-маладзёжная брыгада» з уручэннем Ганаровай граматы і грашовай прэміі.

Цяпер, як кажуць, трэба трымаць марку. Вось і стараемся.

Праўда, не адразу ўчарашнія дзесяцікласніцы сталі такімі спрактыкаванымі мантажніцамі, зваршчыцамі, пайшчыцамі, кантралёрамі, як зараз Ніна Баболя, Зоя Мароз, Валя Міцэвіч, Вера Адамчук або Тоня Цябус. Але, мусіць, нам пашчасціла, што такімі добрымі настаўнікамі аказаліся майстар участка Мікалай Ігнатавіч Шалонік і брыгадзір Анатоль Аляксеевіч Богуш. Гэта яны навучылі працаваць ды і зараз уважліва сочаць за павышэннем кваліфікацыі кожнай з нас. Згуртавалі пад дэвізам: працуеш сам добра — зрабі ўсё, каб і таварыш па працы таксама стаў перадавіком, выпускаў прадукцыю толькі выдатнай якасці.

Нам гэты дэвіз вельмі падабаецца. Не дзіўна, што брыгада такая дружная. Усе любім сваю прафесію, вольны час бавім разам — удзельнічаем у камсамольскай рабоце, у спорце, наведваем гурток па вывучэнню асноў эканамічных ведаў, выязджаем у падшэфны калгас «Маладая гвардыя» Брэсцкага раёна, у выхадныя дні дзяжурым на тэрыторыі крэпасці-героя...

Дарэчы, яшчэ аб адной памятнай, дарагой усім нам навіне адыходзячага года. У дзень нараджэння Ленінскага камсамола гарком камсамола прысвоіў нашай брыгадзе імя Героя Савецкага Саюза Андрэя Мітрафанавіча Кіжаватава. Да апошняга ўдару сэрца змагаўся з гітлераўцамі лейтэнант-пагранічнік. Залатымі літарамі напісана яго імя на мемарыяльных плітах Брэсцкай крэпасці. Гэтае імя мы цяпер вымаўляем кожны дзень, вучымся жыць так, як жыў ён, Андрэй Мітрафанавіч Кіжаватаў.

Словам, нам ёсць чым успомніць гэты добры і шчодры год. Ён быў шчаслівым не толькі для нашай брыгады, а і для ўсяго завода, яшчэ зусім маладога, але ўжо шырока вядомага прадпрыемства. Мяркуюце самі: беларускія лямпачкі купляюць Францыя і Японія, Італія і Англія, Індыя і Туніс, Аўстралія і Канада, Аргенціна і Мексіка — 54 краіны свету. Я ўжо не кажу пра ўсе рэспублікі нашай краіны. Як тут не ганарыцца, як не радавацца, што лёс твой моцна звязаны з такім прадпрыемствам!

І калі ўжо гаварыць пра ўласны лёс, пра сябе асабіста, то скажу я вам, што сёлетні год быў для мяне ўдвая шчаслівы. Нядаўна камуністы завода прынялі мяне ў партыю. У дзевятнаццаць гадоў — такі давер! Жыццё мае цяпер напоўнілася новым зместам. Здаецца, выйшла я на шырокі і светлы шлях, і хочацца крочыць і крочыць па ім. Тым больш, што побач — сябры, цудоўныя людзі працы.

Ларыса АЛЕКСАНДРОВІЧ,
мантажніца 1-га зборачнага цэха
Брэсцкага электралампавага
завода, сакратар камсамольскай
арганізацыі участка

Партрэт А. Міцкевіча, зроблены В. Ваньковічам у Вільні ў 1823 годзе.

ныя пазіцыі. За ўдзел у тайных студэнцкіх згуртаваннях філаматаў і філарэтаў быў арыштаваны і сасланы ў аддаленыя губерні Расіі. Гады выгнання сталі для паэта гадамі творчай працы. У Расіі ён пазнаёміўся і пасябраваў з яе лепшымі сынамі на чале з Пушкіным і Рылеевым, напісаў «Крымскія санеты» і паэму «Конрад Валенрод».

У 1829 годзе Міцкевіч назаўсёды пакінуў славянскія землі. Жывучы ў Германіі і Францыі, ён напісаў яшчэ трэцюю частку паэмы «Дзяды» і эпапею «Пан Тадэвуш», дзе праславіў прыгажосць роднай Навагрудчыны. Потым, адарваны ад радзімы, адышоў ад паэтычнай творчасці: чытаў лекцыі, рэдагаваў газеты, змагаўся за вызваленне Італіі. Нямомнае сэрца паэта-патрыёта перастала біцца 26 лістапада 1855 года ў Канстанцінопаля, куды ён прыбыў з палітычнай місіяй.

Пра высакародны жыццёвы і творчы шлях Міцкевіча, пра яго выключнае месца ў гісторыі польскай літаратуры, яго сувязі з Беларуссю і ўплыў на развіццё новай беларускай літаратуры можна расказаць бясконца. Але пра ўсё гэта ўжо напісаны сотні і сотні кніг і артыкулаў. Таму я лепш сёння раскажу Вам, Ніна Акімаўна, і іншым чытацкам часопіса толькі пра адну старонку жыцця вялікага паэта, якая ўсё яшчэ недастаткова даследавана і ацэнена. Пра яго першае ўзвышанае і трагічнае каханне, якое пакінула глыбокі след ва ўсёй яго творчасці. Без гэтага пачуцця Міцкевіч, мабыць, не стаў бы Міцкевічам, прынамсі такім, якім мы ведаем яго сёння.

Сапраўды, дзе вытокі рамантычнай паэзіі Міцкевіча? Што натхняла яго, калі ён пісаў свае славутыя балады і раманы, «Гражыну», «Дзяды» і «Пана Тадэвуша»?

Польская і сусветная класіка? Так. Міцкевіч дасканала ведаў антычную літаратуру. Захапляўся творамі Шэкспіра і Байрана, Гётэ і Шылера. Высока цаніў іншыя славянскія літаратуры, асабліва рускую. Чэрпаў натхненне ў айчынным пісьменстве — паэзіі Кахановскага, Красіцкага, Нямцэвіча. Сляды літаратурных уплываў лёгка адшукаць у кожным буйным творы паэта.

МІЦКЕВІЧ і МАРЫЛЯ

Да 175-годдзя з дня нараджэння выдатнага польскага паэта

Дарагая рэдакцыя!

Вось ужо 20 год я выпісваю «Рабітніцу і сялянку». Часопіс гэты мне вельмі падабаецца. Я чакаю яго, нібы нейкае свята. Сама я беларуска, муж партызаніў у Беларусі. Прашу больш пісаць аб слаўных людзях Беларусі, яе прыродзе. Калісьці мы жылі ў вёсцы Шчорсы Карэліцкага раёна. Там стаяў дуб Міцкевіча. Але вось ужо 20 год, як мы пакінулі тыя мясціны... Паведаміце, калі ласка, ці жывы яшчэ міцкевічаў дуб. І раскажыце пра самога паэта.

З прывітаннем

Ніна Акімаўна ЧУПРЫНА
гор. Паласаўка Валгаградскай вобласці.

Паважаная Ніна Акімаўна!

Мне прыемна паведаміць Вам, што дуб Адама Міцкевіча ў Шчорсах жывы, аб чым Вы можаце пераканацца, глянуўшы на фотаздымак, змешчаны ў гэтым нумары. Вечна жывая ў Беларусі і памяць пра геніяльнага паэта, які ў 1819—1820 гадах прыязджаў у Шчорсы, каб працаваць над гістарычнымі матэрыяламі ў багатай бібліятэцы графа Храптовіча. Менавіта тут, у Шчорсах, нарадзілася задума напісаць паэму «Гражына», прысвечаную барацьбе нашых продкаў з крыжаносцамі. Гераіня гэтага твора, жонка лідскага князя Гражына, апрануўшы мужчынскую вопратку, стала ў цяжкі для радзімы час на чале войска і мужна загінула ў сутычцы з ворагам. Пад шчорсаўскім дубам, мабыць, былі складзены першыя радкі паэмы. Тут юны паэт марыў аб шчасці сваёй айчыны. Аб той, што падаравала яму першае каханне.

Напамін аб шчорсаўскім дубе сёння вельмі дарэчы, таму што ўвесь славянскі свет, усё чалавецтва ўрачыста адзначаюць чарговы юбілей Міцкевіча. Ён нарадзіўся 175 год назад, 24 снежня 1798 года, на хутары Завоссе пад Навагрудкам, а па іншых крыніцах — у Навагрудку. Вучыўся ў Навагрудскай дамініканскай школе, потым — у Віленскім універсітэце. Ужо ў студэнцкія гады пачаў пісаць вершы ў стылі класіцызму. Аднак хутка, зацікавіўшыся фальклорам, перайшоў на рамантыч-

Але найбольш жыватворчай крыніцай міцкевічаўскага натхнення было ўсё ж само жыццё, сама рэчаіснасць. Былі ўражанні дзіцячых і юнацкіх год, праведзеных на беларускай зямлі, на Навагрудчыне. Уражанні, што засталіся ў памяці і сэрцы на ўсё жыццё.

У паэзію Міцкевіча арганічна ўвайшла «зямля Навагрудская» — яе палі і лясы, воды Нёмана і Свіцязі, той жа дуб у Шчорсах і альтанка з ліп у Турганавічах. Паэт выдатна ведаў раслінны і жывёльны свет Беларусі і потым дакладна яго апісаў у «Пане Тадэвушы». Жывучы ў Парыжы, ён пасадзіў у гародчыку на памяць аб Навагрудчыне дрэўца рабіны і ахвотна вучыў французаў адрозніваць добрыя грыбы ад дрэнных.

У паэзіі Міцкевіча жывуць і дзейнічаюць людзі тагачаснай Беларусі — сяляне, дробная шляхта. Паэт шчыра спачуваў нядолі сялян і асудзіў жорсткасць прыгоннікаў у баладзе «Рыбка» і другой частцы «Дзядаў», заснаваных на старадаўнім беларускім народным абрадзе. З народным жыццём Міцкевіч добра пазнаёміўся, ходзячы разам з сваімі сябрамі Занам і Чачотам па сялянскіх вяселлях, хаўтурах, кірмах. Юнака глыбока ўражвалі беларускія народныя песні, казкі, легенды, з якіх потым нарадзіліся многія рамантычныя балады. Паэт з дзяцінства ведаў беларускую мову і даў ёй высокую ацэнку, чытаючы лекцыі ў Каледж дэ Франс.

І сярод людзей, з якімі паэт сустрэўся на Навагрудчыне, была Марыля Верашчака. Без гэтай дачкі беларускай зямлі, без таго светлага пачуцця, якое яна выклікала ў нясмелым юнаку, сусветная літаратура не мела б паэмы «Дзяды», шматлікіх балад, раманаў і санетаў. Яна была для Міцкевіча тым, чым Беатрычэ для Дантэ, Лаура для Пятраркі. Была няздзейснай марай аб шчасці, прыгажосці і дасканаласці.

Упершыню яны сустрэліся летам 1818 года. Тамаш Зан, адзін з кіраўнікоў тайных віленскіх таварыстваў, едучы на канікулы ў Турганавічы, што на Навагрудчыне, да свайго сябра Міхала Верашчака, захапіў з сабой дзевятнаццацігадовага Міцкевіча. Старадаўні шлях вёў паўз таямнічымі берагі Свіцязі, праз ма-

Дуб Міцкевіча ў Шчорсах.

Марыля Верашчака. Рэпрадунцыя з партрэта невядомага мастака, зроблена з мініяцюры, якая захоўвалася ў Міцкевіча.

ляўнічы Плужынскі бор. Па дарозе Зан расказваў Міцкевічу пра старадаўні беларускі шляхецкі род Верашчакаў. Бацька Міхала быў нават маршалкам навагрудскай шляхты. Але пасля яго смерці багатая калісьці сям'я прыкметна збяднела. У туганавіцкім двары засталіся два маладыя хлопцы, Міхал і Юзаф, ды «паненка на выданні». Яны вялі вясёлае жыццё, любілі балі і паляванні, а гэта патрабавала грошай. Таму, казаў Зан, удава маршалка зычліва глядзіць, калі да яе дачкі заляцаецца даволі багаты граф Ваўжынец Путкамер. Сама ж «паненка на выданні», Марыля Верашчака, адносіцца да графа не дужа прыхільна. Зрэшты, Марыля як неба ад зямлі адрознівалася ад правінцыяльных шляхцянак. Яна чытае нават Вальтэра, Русо і Гётэ! А ўжо колькі ў ёй анельскай дабраты і цнатлівасці...

Пакуль змораны конік дакляпаў да Туганавіч, ва ўяўленні Міцкевіча ўжо склаўся паэтычны вобраз «незямной істоты». Сэрца поўнілася прадчуваннем нязвычайнага. Але калі абодва падарожнікі ўвайшлі на драўляны ганак туганавіцкага двара, ніхто іх не сустрэў, бо гаспадары якраз наглядалі на полі за жнівом. Зан аднак не разгубіўся, націснуў клямку і разам з сябрам скіраваўся ў пакой, дзе звычайна спыняўся раней. Ды пакой ужо быў заняты. На крэсле вісела белая сукня з ружовай стужкай, падрыхтаваная на заўтрашнюю нядзелю. У паветры стаяў тонкі водар кветак і парфум. Кавалерскі пакой аказаўся дзявоцым жыллом. І яшчэ не пабачыўшы яго гаспадыні, Міцкевіч, як успамінаў Зан, ужо закахаўся ў яе сукенку. Гэтак жа потым закахаецца ў сукенку Зосі галоўны герой «Пана Тадэвуша»...

Збянтэжана зачыніўшы дзверы, сябры пайшлі насустрач гаспадарам. Сярод жытнёвай нівы, асветленай апошнімі промнямі сонца, Міцкевіч урэшце ўбачыў тую, што стала яго Джульетай.

Дык якой жа была яна, юнае натхненне паэта? Дакладна адказаць на гэтае пытанне цяжкавата. Да нас дайшоў толькі адзін мініяцюрны партрэт Марылі, зроблены невядомым мастаком на пласцінцы з слановай косці. Гэтую мініяцюру Міцкевіч захоўваў пры сабе ўсё жыццё. Потым яна трапіла ў Кракаўскі Нацыянальны музей. Ды, як сцвярджалі відавочцы, партрэт не дужа нагадваў арыгінал. Рысы Марылі на ім агрубленыя, несіметрычныя. Больш дасканалы партрэт, які рэпрадукуецца ў гэтым нумары. Але ён пісаўся ў XIX стагоддзі не з натуры, а з... той жа няўдалай мініяцюры.

Некалькі апісанняў вонкавага выгляду Марылі пакінулі яе сучаснікі. Звычайна яны падкрэсліваюць, што перадаць яе рысы амаль немагчыма. Вось што піша, напрыклад, сваяк Верашчакаў выдатны падарожнік Ігнат Дамейка: «Яна не была прыгожай у тым сэнсе, які ўкладваюць у гэтае слова звычайныя людзі: невысокая, круглатварая, з вялікімі блакітнымі вачыма

і светлымі валасамі; асабліва чароўныя былі яе вусны і погляд. Апошні сведчыў аб яе жывым уяўленні, пэўным характары душы і глыбокім пачуцці. Яе прыгажосць была не ў форме, але ў духу. Яна, пэўна, давала б да адчаю самага лепшага мастака, які захацеў бы перадаць тое, што было ў ёй сапраўды прыгожым і што ў ёй бычыў і разумеў Адам».

Розныя мемуарысты, разыходзячыся ў дэталі, адзінагалосна прызнаюць, што Марыля Верашчака была незвычайнай, выключнай жанчынай свайго часу. Гарманічная, дасціпная, вясёлая, летуценная, яна да таго ж была надзелена прыроджаным розумам, атрымала добрую адукацыю, ведала французскую, італьянскую, нямецкую мовы, прыгожа спявала і іграла на фартэп'яна ўласныя апрацоўкі беларускіх народных песень. І таму няма нічога дзіўнага, што Міцкевіч, чыё сэрца яшчэ не зведала кахання, адразу звярнуў увагу на новую знаёмую, роўна на год ад яго маладзейшую. Марылі таксама прыйшоўся да спадобы чарнавокі юнак з доўгімі цёмнымі валасамі. Ён так прыгожа гаварыў аб служэнні айчыне, народу, так пранікнёна чытаў свае і чужыя вершы. Як прыгадваў Дамейка, Марыля адразу ўзяла паэта пад сваю апеку, бо «сэрцам прадчувала, кім ён меўся стаць у будучым». Яна ўбачыла ў ім генія — не ў Зане, не ў Чачоце, не ў іншых паэтах-філаматах, а менавіта ў Міцкевічу.

Спачатку адносіны маладых не выходзілі за межы «праменікавага кахання», «тэорыю» якога распрацаваў Тамаш Зан. Паводле гэтай «тэорыі», важней за ўсё платанічная агульнасць душ, што ўзнікае пры абмене нематэрыяльнымі часцінкамі — «праменікамі» любові. Старэйшыя не звярталі на Адама і Марылю ўвагі, бо не маглі дапусціць нават думкі, каб бедны «мінскі каморнікавіч» асмеліўся паквапіцца на руку і сэрца «панні маршалкоўны». Таму маладыя, прадастаўленыя самі сабе, разам чыталі кніжкі, гулялі ў шашкі, вандравалі па маляўнічых ваколіцах. Яна гаварыла яму аб славе, што яго чакае, «навуцы, айчыне, сябрах». Паступова яны знайшлі ў сабе «дзіўную згоднасць і гармонію». «Што адзін падумаў, тое адгалада другое», — пісаў потым паэт у чацвёртай частцы «Дзядаў». Страсць прыйдзе таксама потым. А пакуль што Міцкевіч спакойна задаваў сабе пытанне:

Калі не страчаю цябе я — не плачу,
Спакойны — калі цябе раптам пабачу;
Аднак, як на час ты даўжэйшы знікаеш,
Чаго не стае мне, каго не хапае.
І ў смутку сабе задаю я пытанне:
Ці гэта дружба, ці гэта каханне?

(«Няўпэўненасць», пераклад Н. Тарас).

Асабліва часта маладыя размаўлялі аб літаратуры. Марыля з захапленнем гаварыла аб новых творах і паэтычных напрамках, свядома штурхала Міцкевіча на рамантычны шлях. Аднойчы, праслухаўшы цікавую легенду, якую над берагамі Свіцязі ім раскажаў стары беларускі рыбак, Марыля сказала свайму спадарожніку: «Вось гэта паэзія! Напішы нешта такое!» І ён напісаў «Свіцязь» і «Свіцязянку», дзе робіць Марылю сваячкай русалак і нашчадкам легендарнага князя Тугана. Ён парваў з класіцызмам і стаў рамантыкам. Дзякуючы Марылі, прызнаваўся потым Міцкевіч, у Туганавічах над ім разбіўся «шкляны шар, напоўнены паэзіяй».

Аднак паступова звычайная прыязнасць перайшла ў «вулканічнае пачуццё». Усё пазней і пазней зацягваліся шпатыры па туганавіцкаму парку. І толькі векавыя ліпы, што зрасліся ў альтанку, ведаюць сёння, аб чым шапталіся двое маладых людзей у мясячныя вечары. Адно пэўна: іх адносіны былі чыстыя і цнатлівыя. «Значыцца, яе пакахаўшы, вярнуўся б да цноты!» — усклікаў потым паэт у тых жа «Дзядах». І дадаваў: яе нельга ні ў чым папракнуць. Хіба ў тым, што «яе пацалунак — нібы нектар боскі»...

З канікулаў Міцкевіч вяртаўся ў Вільню ў самым узнёслым настроі. Яго запрасілі сюды прыехаць і ў наступным годзе. Вершы цяпер пісаліся лёгка і спорна. І кожны быў прызнаннем у любові:

ПАДАЮЦЬ СНЯЖЫНКІ

— Я больш за ўсё зіму
люблю...

— Як эскімо!

— Наша ўзяла!

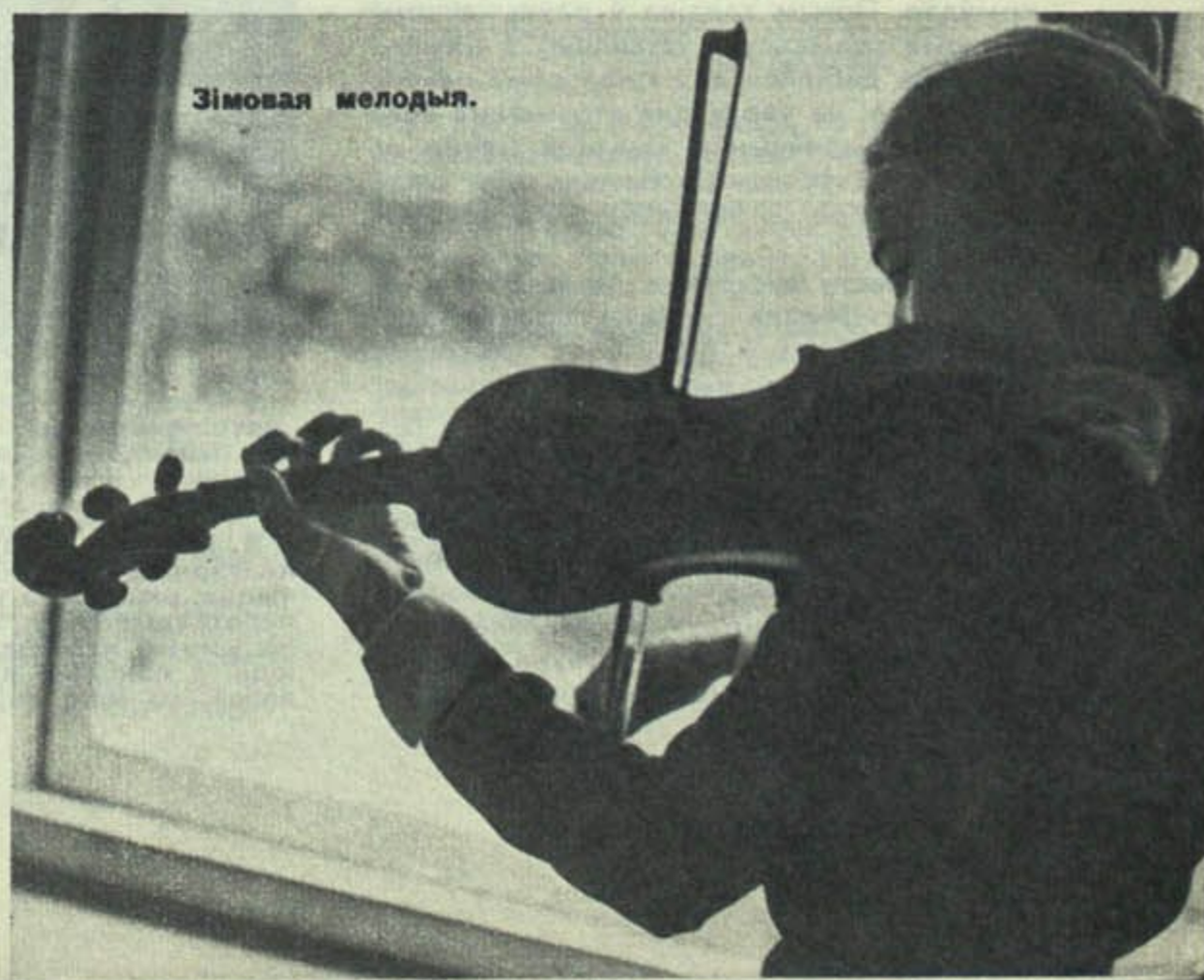
А снег ідзе, а снег ідзе...

Доўгачаканая, яна ўсё ж прыходзіць знянацку. Пакрые белым дываном зямлю, упрыгожыць пуховымі хусцінамі дрэвы, закуе лёдам рэкі, закруціць шумлівыя мяцеліцы.

Ці не за гэта мы любім яе, суровую матухну-зіму!

Новы год настане...

Зімовая мелодыя.

ЯК РОДНАЯ МАЦІ

...Маленькі Саша запоўніў дом шумам, вясёлым гоманам і смехам. Ніна Пятроўна і не заўважыла, як ён вырас, як на-стаў дзень, калі трэба было першы раз выпраўляць яго ў школу. Туды яны прый-шлі разам.

Яна моцна сціснула руку сына і тут жа выпусціла яе. Сашу падхапіла і панес-ла дзіцячая плынь.

Кожны дзень прыходзіла яна ў школу № 2, чакала званка, калі адчыняцца дзве-ры класа і яна ўбачыць Сашу і яго сяб-роў. І не заўважыла, калі і як кожны з гэтых хлапчукоў і дзяўчынак стаў ёй вельмі дарагім. На перапынках яна гуля-ла з дзецьмі ў розныя гульні, пасля ўро-каў дапамагала сабраць свае рэчы, пра-водзіла са школьнага двара. Калі хто з дзяцей не прыходзіў у школу, яна па-чынала трывожыцца: ці не захварэў, ці не здарылася чаго? І так прырасла сэр-цам да гэтых маленькіх, што часам нават ёй здавалася: усе яны — яе дзеці.

Ніна Пятроўна Сукала стала неабход-най у школе. Яе выбралі старшынёй бацькоўскага камітэта класа.

...Ніна Пятроўна заўважыла, што дзяў-чынку агарнула нейкая трывога. На пе-рапынках яна стаяла адна, а на ўроках, калі выклікала настаўніца, дык не ведала, што адказаць, бо не слухала тлумачэн-няў. Ніна Пятроўна памалу, асцярожна пачала дапытвацца, чаму яна такая сум-ная. Але дзяўчынка маўчала. І жанчына пайшла да яе дамоў.

Бацькі і бабуля сустрэлі насцярожана. У іх вачах яна чытала: «Чога лезеш не ў сваю справу? Ты ж не настаўніца...» Яна спачатку збянтэжылася, разгубілася. Але на яе глядзела маленькая Ірынка, сястра той вучаніцы, не па-дзіцячаму задумен-ная, самотная. Ніна Пятроўна выправіла дзяцей на вуліцу і пачала гаварыць з дарослымі. Маці дзяўчынак накінулася на бабулю:

— Гэта ты ва ўсіх нашых бедах віна-ватая!

Бабуля пачала крычаць на нявестку, каб тая выбіралася з яе хаты.

Старая сямейная гісторыя: сваякроха і нявестка не маглі жыць пад адным да-хам.

Калі б не дзеці, Ніна Пятроўна не ста-ла б размаўляць з гэтымі людзьмі. Ня-хай бы самі разбіраліся і знаходзілі вый-сце. Але хіба можна пакінуць дзяцей у такой абстаноўцы? Доўга не думаючы, яна прапанавала маладой сям'і перабра-ца часова да яе. У цеснаце, ды не ў крыўдзе. Потым хадзіла ў райвыканком, у іншыя грамадскія ўстановы, з цяжка-сцю, але дабілася для гэтай сям'і пакой. Іх паставілі на чаргу для атрымання ква-тэры. Тая дзяўчынка вучыцца цяпер у машынабудаўнічым інстытуце. Яе сяст-ра — у школе. З бабуляй сям'я паміры-лася.

...Яна часта сустракае Аню. Дзяўчына нядаўна скончыла тэхнікум, працуе, зай-маецца завочна ў інстытуце. Прыгожая дзяўчына, добра выхаваная, разумная, жыццярэдасная. Што і казаць, Ні-на Пятроўна з горадасцю глядзіць на Аню, бо ёсць і яе заслуга ў тым, што добра і шчасліва склаўся лёс дзяўчыны. А было так. Маці Ані цяжка захварэла і трапіла ў бальніцу. Бацька прывёў «чужую цётку». Дзяўчынка стала ўцякаць з дому. Ніна Пятроўна гутары-ла з бацькам, пераконвала, што ён паві-

нен думаць у першую чаргу пра дзяцей, але той і слухаць не хацеў. Тут жа падаў на развод, адсудзіў адзін пакой, прывёў новую жонку. Аня з братам зусім не прыходзілі дадому. Ніна Пятроўна энер-гічна ўзялася за справу. Яна наведвала хворую жанчыну, клапацілася, каб дзеці былі дагледжаны. Настояла, каб суд пе-рагледзеў справу аб кватэры, і высту-пала грамадскім абаронцам дзяцей. На-рэшце, кватэру цалкам прысудзілі ім. Урачы вярнулі здароўе іх маці. Аня з братам зноў сталі радасныя і бесклапот-ныя, як і ўсе дзеці.

Цяпер Ніна Пятроўна старшыня баць-коўскага камітэта класа, намеснік стар-шыні бацькоўскага камітэта школы, ня-штатны інспектар дзіцячага пакоя міліцыі Кастрычніцкага раёна г. Магілёва. Яе ра-бочы дзень пачынаецца рана і заканч-ваецца позна. Трэба паглядзець, як па-водзяць сябе вучні ў кінатэатры, на ву-ліцы, у дварах. Трэба пагутарыць з іх бацькамі, параіцца.

Ніна Пятроўна ўзнагароджана шматлікі-мі граматамі раённага і гарадскога ад-дзелаў асветы. Ёй дзякуюць бацькі, якім яна дапамагала выходзіць дзяцей, назы-ваюць настаўніцай. Што ж, гэта і сапраў-ды так. Нічога, што ў Ніны Пятроўны ня-ма педагогічнай спецыяльнасці. Для мно-гіх дзяўчынак і хлопчыкаў яна добрая і любімая настаўніца, якая водзіць іх у кі-но і тэатр, вучыць хадзіць на лыжах, наладжвае прагулкі па Дняпру, вучыць спяваць, танцаваць, выходзіць у іх любоў да працы, культуру паводзін, вучыць быць сапраўднымі патрыётамі нашай Ра-дзімы.

Ніна Пятроўна не ўяўляе свайго жыц-ця без работы з дзецьмі. Камусьці з іх дрэнна — і ёй дрэнна, нехта з іх зрабіў добрае — яна радуецца так, як можа ра-давацца толькі родная маці.

М. КАЛОШКА

г. Магілёў.

З УСІМІ НЕВЫГОДАМІ

Я з сям'ёй жыў у саўгасным васьмі-кватэрным доме на першым паверсе. Лі-чыцца, што дом з усімі выгодамі, але яны ператварыліся ў звышневыводы: каналі-зацыйныя калодзежы забіты і не працу-юць, а паколькі я жыў на першым па-версе, то маю справу з усімі выцякаю-

СМЕХ

ЁСЦЬ

РАДАСЦЬ

Усе мы вельмі любім кінака-медыю. Але камедыя — рэдкая гасця экранна. А калі нарэшце камедыйны фільм з'яўляецца ў рэпертуары кінатэатраў, ля нас нязменна выстрайваецца чарга. Не мае значэння, дасціпны ён ці безгустоўны, разумны ці пу-сты.

Савецкая кінакамедыя апты-містычная ў самой сваёй асно-ве. Успомніце класіку кінакаме-дыі, карціны Г. Аляксандрава «Вясёлыя рабаты», «Цырк», «Волга-Волга», «Вясна», маляў-нічыя стужкі І. Пыр'ева «Бага-тая нявеста», «Трантарысты», «Свінарна і пастух», «Кубанскія казакі», эксцэнтрычныя карці-ны Л. Гайдая «Пёс Барбос і не-звычайны крос», «Самагоншчы-кі», «Аперацыя «Ы!», «Каўказ-ская палонніца», музычную камедыю Э. Разанова «Карна-вальная ноч» і многія іншыя. Гэтым фільмам уласцівы са-праўдны жыццярэдаснасць, светлы народны гумар.

Кінакамедыя можа быць му-зычнай, сатырычнай, эксцэнт-рычнай, псіхалагічнай; гэта мо-жа быць буфанада, пародыя, памфлет, фельетон. І адна ўмо-ва абавязковая для ўсіх жан-раў камедыі — яна павінна быць смешнай. Але тут жа трэба ага-варыцца: смех як самамэта не зробіць камедыі. «Смешны анекдот, — гаворыць В. Бялін-скі, — перакладзены на размовы, дзе ўдзельнічае пэўная коль-касць жывёлін, яшчэ не каме-дыя». Вельмі слушная заўвага. Мэта смеху ў камедыі — цвяр-джэнне. І не толькі цвярджэнне праз адмаўленне цёмных бакоў нашага жыцця. У савецкай ка-медыі смех яшчэ нараджаецца

чымі (з верхніх паверхаў) вынікамі. Па-сля рабочага дня замест таго, каб адпа-чыць, мушу прыбіраць аж да паўночы.

У кватэры холад. У мінулым годзе ў ёй ніхто не жыў, і батарэі палопаліся ад марозу. Пашкоджаныя секцыі выкінулі, а ад той рэшткі, што засталася, мала карысці.

Хадзіла я да дырэктара саўгаса тав.

Усціненкі, але ён сказаў: батарэй няма і не будзе.

Такія «выгоды» псуюць і настрой і зда-роўе. Няўжо нельга даць ім рады? Не толькі пра вытворчасць, але і пра быт працуючых павінны клапаціцца кіраўні-кі гаспадаркі.

Б. АДАМЕНКА

Саўгас «Струкачэўскі»
Кармянскага раёна.

ПРАПАЛІ... БОТЫ

Хачу расказаць пра гісторыю, якая здарылася са мной, ці, больш дакладна, з маімі ботамі. Занесла я іх у рамонтную майстэрню, што знаходзіцца ў Магілёве, на праспекце Міру. Работа невялікая — набіць набойкі. Абяцалі зрабіць праз сем дзён. Мінуў тыдзень — мне сказалі, што боты на фабрыцы. Заходзіла яшчэ не-калькі разоў, але дарэмна: мае боты не-куды зніклі.

Здарылася так, што неўзабаве я вые-хала з Магілёва, а квітанцыю пакінула

ад супастаўлення сучаснага жыцця нашага грамадства ў аджыўшым або аджываючым. Так пабудаваны трагікамедыі Э. Разанава «Сцеражыся аўтамабіля!» і «Старыя-разбойнікі», так, супастаўляючы мінулае і сённяшняе, робіць свае злыя сатырычныя стужкі Леанід Гайдай.

Мы ўжо гаварылі, што смех як самамэта быў заўсёды чужы савецкай кінакамедыі. Але ў заходняй кінематографіі большая частка камедыі пастаўлена толькі дзеля таго, каб адцягнуць людзей ад надзённых праблем рэчаіснасці. Зубаскальства, смех дзеля смеху — вось асаблівасці замежных, часцей за ўсё прымітыўных камедыі, накіраваных французскіх «Маленькі купальшчык», «Чалавек-аркестр», «Як дасягнуць поспеху ў каханні». Там камізм грунтуецца на недарэчнасцях і алагізмах. Напрыклад, гарматны снарад паварочвае ў завулак услед за чалавекам, які ўцякае. У зале смех. Пакутуючы ад смагі, таўстун выпівае адным глытком лужыну вады. У зале смех. А якая цана гэтаму смеху? «Важна толькі, каб глядач смяўся — ён тады не думае», — так сфармуляваў задачы кінакамедыі амерыканскі камедыёграф Мак Сенет яшчэ на зары кінематографа. Гэтай формулы трымаецца і сёння большасць буржуазных камедыёграфаў.

«Смех часта бывае вялікім пасрэдным у справе адрознення ісціны ад хлусні», — гаворыў В. Бялінскі. З заходніх кінематографістаў гэта першым зразумеў вялікі Чарлі Чаплін. Ён здолеў ператварыць кінакамедыю з таннага развеселення ў сапраўднае мастацтва, глыбока рэалістычнае і гуманістычнае. Гэтым ён і заваяваў сабе любоў мільёнаў глядачоў ва ўсіх краінах свету.

Кінакамедыя з'явілася з нараджэннем кіно. Першы «мастацкі» фільм братаў Люм'єр «Паліты палівальшчык», які дэманстравалася на экране роўна адну хвіліну, быў камедыяй. Сюжэт яе надзіва прасты. Садоўнік палівае газон. Хлапчук-гарэза наступае на шланг. «Што здарылася?» — не разумее палівальшчык і разглядае шланг. Хлапчык прымае нагу — струмень вады б'е садоўніку ў твар. Канец.

Гледачам падабаліся такія фільмы-жарты, і іх пачалі выпускаць сотнямі. У першых кінакамедыях, дзе смех дзеля смеху быў галоўным, разнастайныя эксцэнтрычныя трукі былі проста ўстаўнымі нумарамі, часта не звязанымі з сюжэтам. Галоўнай задачай было насмяшыць гледача да ўпаду, а як і чым — гэта не мае значэння. З цягам часу камедыя мадэрнізавалася, ускладнялася, удасканальвалася. Але паколькі яна ўсё ж заставалася балаганнай забавай, разлічанай на нізкія густы, мастацкая каштоўнасць такой камедыі была роўная нулю.

Рэжысёры, якія здымалі камедыі, не маглі не лічыцца з гледачамі, пастаяннымі наведвальнікамі «ілюзіёнаў», дзе круцілі стужкі таго ж Мак Сенета і іншых пастаўшчыкоў смеху. А глядач у асноўным быў прастым працаўнік, жыхар ўскраін вялікіх гарадоў, рабочы, крамнік, дробны канторшчык. Каб дагледзіць гэтаму глядачу, кінакамедыя пачала апрацаваць у дэмакратычныя ўборы, у ёй з'явіліся элементы «апазіцыйнасці»: дурні-паліцэйскія, дзівакі-свяшчэннікі, зладзеі-падрадчыкі. Нязменным заставаўся адзін толькі дабрадзеі-гаспадар, і калі з яго часам жартавалі, то асцярожна, каб не пакрыўдзіць.

Наша, савецкая кінакамедыя будзеца на іншых прынцыпах. Вялікая выхаваўчая задача — вось што складае сэнс сапраўднай камедыі. Нашы вядучыя камедыёграфы прынялі на ўзбраенне словы Карла Маркса: «Чалавецтва смеючыся расцвэдае са сваім мінулым». Мы смяемся з недахопаў, якія бываюць яшчэ ў нас, смехам выкараняючы тое, што замінае будаваць і жыць.

З усіх кінематографічных жанраў кінакамедыя на першы погляд здаецца самым бяскрыўным, забаўным, лёгкім. Але толькі здаецца. На самай справе гэта цяжкі жанр не «лёгкадумны», і працаваць у ім можа не кожны сцэнарыст. Рэжысёр, акцёр. У сапраўднай кінакамедыі ўсё сур'ёзна. Неадарма вялікі рэфарматар рускай сцэны К. С. Станіслаўскі гаварыў: «Жартаваць — справа сур'ёзнае. Сур'ёзнае не можа існаваць само па сабе, а забаў-

Кадр з кінакамедыі «Старыя-разбойнікі».

нае — само па сабе. Яны зліты ў камедыі ў адзіны аднародны сплаў, з якога адліваюць затым камедыйныя вобразы.

Для стварэння камедыйнага вобразу камедыёграф павінен перш за ўсё вызначыць свайго героя. А вядучы герой у кінакамедыі ў адпаведнасці з праўдай жыцця — гэта станоўчы герой, які сцвярджае новае, перамагаючы ў канфілікце з носьбітамі зла. Але гэты станоўчы характар у камедыі павінен быць адначасова характарам камедыйнага.

Прынята лічыць, што камедыю могуць глядзець і аднолькава разумець усе глядачы. Але вось які парадокс. «Ну, што там смешнага? — пытаюцца людзі, як правіла, пазбаўленыя пачуцця гумару, паглядзеўшы сапраўды разумную камедыю. — Нешта гавораць, жартуюць, аж са скуры вылузваюцца, а мне не смешна... Вось Луі дэ Фю-

нес, калі ён дзіцятка хавае, — смешны... Або калі ў Юрыя Нікуліна штаны спадаюць... Памрэш ад смеху! Вось гэта дык камедыя!»

Сапраўды, пустыя забаўныя камедыі могуць глядзець і непадрыхтаваныя глядачы. Але каб ацаніць стужкі, якія сталі кінакласікай: «Новы час» або «Агні вялікага горада» Ч. Чапліна, наш «Цырк» або «Сцеражыся аўтамабіля!», патрэбен глядач падрыхтаваны, які мае пачуццё гумару.

«Смех ёсць радасць і таму сам па сабе — шчасце». Гэтыя словы філосафа Спінозы цалкам стасуюцца да кінакамедыі. Яна дорыць людзям радасць, веселасць, невычарпальны аптымізм і жыццелюбнасць, а гэта ўжо само па сабе — шчасце.

Яўг. КРУПЕНЯ,

В. СМАЛЬ,

кандыдат мастацтвазнаўства

сястры. Яна ходзіць па мае боты ўжо другі месяц, і чую адзіны адказ: «Няма». Колькі ж месяцаў патрэбна майстрам, каб управіцца з нескладаным рамонтам?

В. МАРЦІНОВІЧ

ХОЦЬ ПІСЬМО І НЕ АПУБЛІКАВАНА

У рэдакцыю звярнулася з пісьмом наша чытачка з пасёлка Юг Пермскай вобласці К. В. Ранёва. Яна паведаміла, што з 1957 года з'яўляецца пастаяннай падпісчыцай «Работніцы і сялянкі». 2 кастрычніка выпісала часопіс і на 1974 год. Але праз тыдзень работнікі мясцовага аддзялення «Саюздруку» прапачвалі ёй вярнуць квітанцыю і забраць назад грошы. Квітанцыю падпісчыца не аддала, а звярнулася за дапамогай у рэдакцыю часопіса.

Начальнік Беларускага падпісновага і рознічнага агенцтва «Саюздруку» А. А. Анціпава, якой мы накіравалі пісьмо К. В. Ранёвай, паведаміла Пермскаму абласнаму агенцтву аб гэтых фактах грубага самавольства работнікаў сувязі і «Саюздруку» Пермскага раёна. Бо часопіс «Работніца і сялянка» змешчаны ў цэнтральным каталагу і прэйскуранце на стар. 188 і падпіска на

яго прымаецца без абмежавання.

І вось што адказаў нам начальнік Пермскага абласнога агенцтва «Саюздруку» тав. Ляпёшкін:

«У сувязі з адмаўленнем у прыёме падпіскі на часопіс «Работніца і сялянка» на 1974 год, начальнік Пермскага вытворчага ўчастка «Саюздруку» і начальнік паштовага аддзялення пасёлка Юг строга папярэджаны. Прыняты меры да недапушчэння ў далейшым падобных фактаў».

ЛЕПШАЯ Ў РАЁНЕ

Гарадзецкая сельская бібліятэка — лепшая ў раёне. Для кожнага наведвальніка гасцінна расчынены яе дзверы. Тут чыста і ўтульна. Паліцы з кнігамі, прыгожа аформлены стэнды. На спецыяльна падрыхтаваных плакатах адзначаны дасягненні мясцовага калгаса «Расвет» у сацыялістычным спарце. Цікава, што пастаяннымі чытачамі бібліятэкі з'яўляюцца не толькі моладзь, людзі сярэдняга ўзросту, але і пажылыя калгаснікі. Сярод іх Марыя Заікава, Ганна Рудзянкова, Еўдакія Мінава і многія іншыя.

Загадчыца бібліятэкі, Зінаіда Нарышкіна, разам з актывам наладжвае шматлікія культурна-масавыя мерапрыемствы — чытання канферэнцыі, дыспуты, сустрэчы.

А. КОРДЗІКАЎ.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Просім адказаць на наступныя пытанні:

1. У якім размеры назначаюцца пенсіі па старасці пры няпоўным стажы работы?

2. Як налічваецца размер пенсіі? ЛЕБЕДЗЕВА і іншыя

г. Полацк

1. Рабочым і служачым, у якіх няма неабходнага стажу работы, пенсіі па старасці назначаюцца ў размеры, прапарцыянальным наяўнаму стажу, але не менш чвэрці поўнай пенсіі. Аднак такая пенсія можа быць назначана пры наступных умовах: калі работнік дасягнуў узросту, які дае права на пенсію, у перыяд работы; калі непасрэдна перад звяротам за пенсіяй работа працягвалася не менш як 3 гады; калі звярнуўся за пенсіяй у перыяд работы або не пазней месячнага тэрміну з дня спынення работы.

2. Размер пенсіі па старасці рабочым і служачым вылічаецца зыходзячы з сярэдняга заробатку, які атрымліваў пенсіянер да пакідання работы або да пераходу на пенсію. Сярэдні заробтак вылічаецца або за 12 апошніх месяцаў работы, або за любыя 5 гадоў запар з апошніх 10 гадоў работы.

А. ХВАСТОЎ,

кандыдат юрыдычных навук

САМАЯ ПРЫГОЖАЯ ЁЛАЧКА

Ларыса ВЯРЫГА

Апавяданне

Кожны дзень Ірачка пыталася:

— Дзеду, ці хутка па ёлачку паедзем?

Нарэшце дачакалася. Толькі вось маці ніяк не хацела яе пускаць.

— Маленькая ты яшчэ, Ірачка. На двары снегу намяло, а ў лесе ваўкі гойсаюць. Дзядуля сам прывязе.

Выручыў дзядуля:

— Хай сабе едзе! Пасядзіць крыху ў санях, пакуль я ёлачку выберу. Ды і дзянёк выдаўся пагодлівы. Ці праўду я кажу, унучка?

Ірачка запляскала ў далоні.

І вось ужо яна ў дзядулевым кажусе і матчынай хустцы сядзіць у санях.

Снег іскрыцца ўсімі колерамі вясёлкі, аж вочы прыплюшчыла, так балюча глядзець.

— Не замерзла яшчэ? — пытаецца дзядуля.

— Не, — адказвае Ірачка.

У лесе цішыня і па-казачнаму прыгожа. Дзядуля злез з саней і крочыць побач з канём. Нарэшце спыняецца і прывязвае яго да сасёнка.

— Мне вылазіць? — пытаецца Ірынка.

— Не, унучка, вылазіць нельга. Бачыш, якія гурбы. Толькі ступіш — адразу правалішся. Я адзін зайду ў гушчар.

Ірачка вельмі хочацца прайсціся разам з дзядулем, але яна не спрачаецца.

— Толькі ты, дзеду, выбірай самую прыгожую.

— Вядома, самую прыгожую, інакш нельга, — усміхаецца дзядуля і, шоргаючы валёнкамі, падаецца ў гушчар.

Ірачка некаторы час глядзіць на вялікую кашлатую елку, паступова вочкі пачынаюць зліпацца...

І тут з-пад ёлкі выскачыў зайчык. Маленькі такі, шустры. Агледзеўся навокал, заўважыў дзядульчынку і лапкай падаў знак. Падышла Ірачка да зайчыка, а той кажа:

— Хочаш нашу ёлачку паглядзець?

— А хіба звяры Новы год сустракаюць?

— А як жа! — усклікнуў заяц. — Хадзем, сама пабачыш.

Хутка яны прыйшлі на вялікую паляну. Пасярод стаяла прыгажуня ёлка. Замест цацак на кожнай галінцы па зорачцы. А на вяршыні яскравы месяц свеціцца. Ніколі яшчэ не бачыла Ірачка такога хараства.

Пакуль яна ёлачку разглядала, на паляны пачалі збірацца звяры. Каго толькі там не было! Усе лясныя жыхары прыйшлі.

— Хадзем, — крануў яе за руку заяц, — будзеш з намі карагод вадзіць.

Стала Ірачка ў круг і здзівілася: звяры песню спяваюць зусім такую, якую яны ў дзіцячым садзе разучвалі. А калі скончылі карагод вадзіць, бачыць Ірачка: крочыць да яе мядзведзь.

— Ну, дзядульчынка, калі ты да нас на свята завітала, то можа раскажаш вершык або песеньку спяеш.

— Запрашаем, запрашаем! — загаманілі ўсе навокал.

Новы год стучыцца ў браму.

Я гукаю сваю маму:

— Мама, мама, Новы год

Ужо мерзне ля варот...

— Ціхенька пачала Ірачка, але паступова асмялела і пад канец зусім гучна:

— З Новым годам, з новым шчасцем!

— Вялікае табе дзякуй, дзядульчынка. Добры вершык прачытала, — сказаў мядзведзь. — А каб свята наша не забыла, вось табе падарунак. — І паказаў лапай на пушыстую ёлачку.

Толькі Ірачка падзякавала за падарунак, як пачалася мяцеліца. Зорачкі на ёлцы патухлі, лес застагнаў.

— Дзядульчынка, дзе ты! — закрычала дзядульчынка.

— Тут, тут я, унучка! Бач ты, прыснілася нешта...

Ірачка расплюшчыла вочкі — вакол снежнай стужкай бегла дарога.

— Дзядульчынка, а дзе мая ёлачка? Ну, тая, што мне мядзведзь падарыў?

— Тут, тут твая ёлачка, нікуды не ўцячэ, спі, — супакой дзядуля.

Сейбіт

Дастаўся чарадзею
Марозу добры мех —
І сее, сее, сее,
Ён сее дробны снег.

Ён сее, рассявае
Сняжынікі —
Любата!
Калмаціцца сівая-
Сівая барада.

Раскідвае рукою
Зярняты дацямна,
Каб вырасла вясною
Густая збажына.

Сняжынікі

Сняжынікі ззяюць весела
Над лесам векавым,
І сонца перакрэслілі
Іх нітачкі зусім.

Іх карагоды смелыя
Бяруць яго святло —
І павуцінне белое
Усё неба апляло.

Так многа іх навокала,
Што дрэвы не відны —
І я зрабіўся коканам
Бялюткім, як яны.

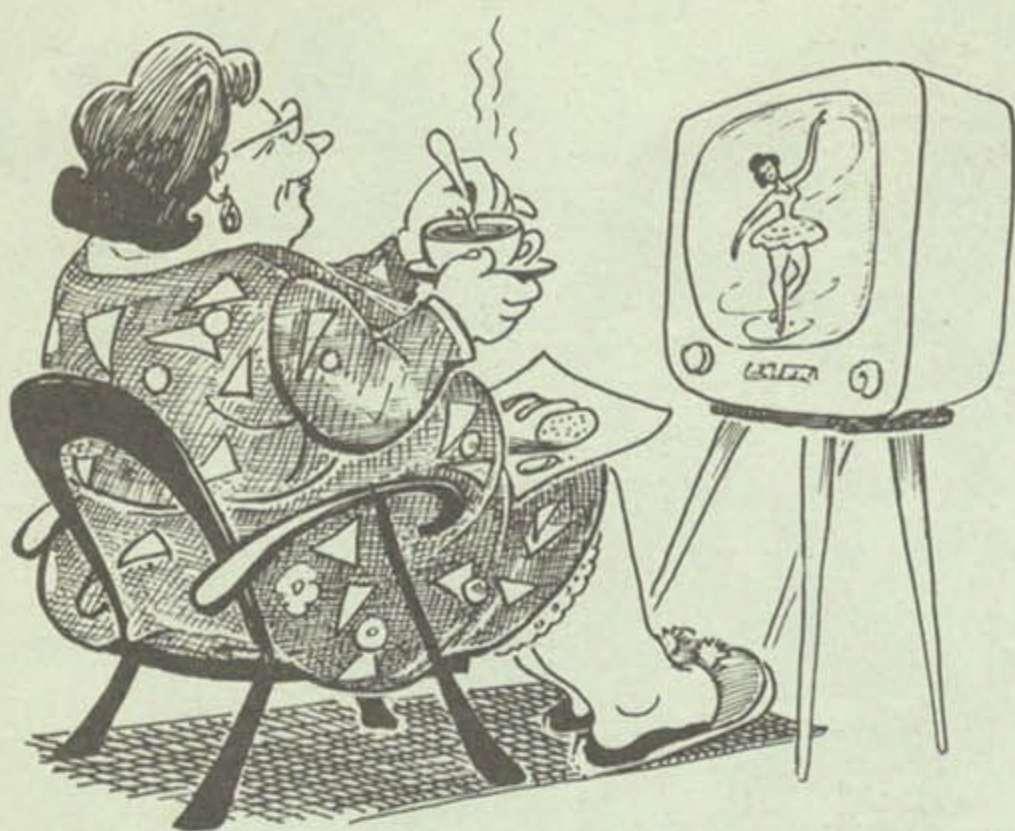

Мал. С. Волкава.

Праз некаторы час сонную Ірачку ўнеслі ў хату. Яна так і не прачнулася да самага рання.

А раніцой, любуючыся ёлачкай, усім раскажвала, за што мядзведзь падарыў яе. Мама паціху ўсміхалася, а дзядуля зусім сур'ёзна сцвярджаў, што вельмі спужаўся, калі ўбачыў мядзведзя з ёлкай цераз плячо.

Ірачка была ўпэўнена, што сёлета яе ёлачка самая прыгожая з усіх.

Мал. Р. Грамыкі.

ПОМСТА

Яніна ПРЭДЗЕЛЕ

Гумарэска

Крыўда была такая вялікая, што я не магла не адпомсціць. А як?

Мужчыны некалі абаранялі свой гонар, выклікаючы на дуэль. Жанчыны такіх магчымасцей не мелі. Іхнія правы былі абмежаваныя нават у гэтым. Сёння, калі жанчына займае годнае месца ў грамадстве, у яе не павінна быць ніякіх перашкод.

Галоўнае — знайсці такую форму помсты, якая адпавядае духу часу. Абліць крыўдзіцельку варам або ўчапіцца ў валасы вельмі прымітыўна і звязана з крымінальным кодэксам. Чыніць ёй усялякія каверзы ў хатнім жыцці таксама нікуды не варта. Гэта не супадае з нормамі нашага побыту. І ўсё-такі я знайшла належную форму помсты — далікатную, нават мілую.

Я адкарміла сваю крыўдзіцельку, як гусю.

Яна была жвава і гібкая, як пантэра. Сваёй зграбнай постацю і бездакорным здароўем прыцягвала позірк мужчын як магніт.

Але неўзабаве ўсё гэта знікла. Я прывучыла яе есці шмат і сытна. Спачатку наладзіла ў сябе, потым у сябровак вячоркі з добрай пачоткай. На стол падаваліся смажаныя, вараныя і параныя. Няхай есць, няхай цешыцца! За сталом не толькі елі, але і дзяліліся рэцэптамі розных смачных страў. Потым хтосьці з маіх знаёмых запрасіў да сябе. Маёй пантэры гэта спадабалася. Яна хадзіла па гасцях і дома пачала варыць і смажыць, каб прыгатаваць штосьці смачнае і паесці ад пуза. Так яна паступова пачала жыць, каб есці, а дагэтуль ела, каб жыць.

Калі ненасытнае абжорства цалкам узяло яе ў сваю ўладу, яна стала хутка набываць вагу.

Але чым большая вага, тым больш ежы яна патрабуе, апетыт узмацняецца.

Мая пантэра стала непаваротлівая і санлівая. Пасля сытнай яды заўсёды хочацца спаць.

А тут яшчэ клопат з туалетами. Трэба было перашываць, рас-стаўляць, адпускаць. А пераробленае адзенне — гэта вядома кожнай жанчыне — губляе сваю першапачатковую прыгажосць. Купіць што-небудзь гатовае было цяжка, бо фігура нестандартная. Давялося ёй шыць у атэльэ або шукаць памяркоўную краўчыцу.

Але і гэта яшчэ не ўсё. Пачаліся розныя хваробы. Медыкі ўжо даўно даказалі, што лішняя вага парушае нармальныя функцыі арганізма. Яна сядзела ў паліклініках і шукала розныя лякарствы.

Ратуючы свой нестандартны арганізм, яна траціла ўвесь свой вольны час. Ужо не магла пахваліцца, што прачытала ўсе літаратурныя навінкі і няма спектакля, якога б яна не паглядзела.

На гэта ў яе не было ні часу, ні жадання.

Так яна была знішчана не толькі фізічна, але і духоўна.

Але і гэта яшчэ не ўсё.

У кароткі прамежак часу, калі ёй не трэба было здавальняць свой апетыт, яна села да тэлевізара і там атрымала яшчэ адзін удар. На блакітным экране паказвалі гультаёў, падхалімаў, бесхарактарных людзей. Яны былі пышныя, аб'ёмныя па формах.

Калі мастак хоча паказаць тып эксплуатацыйнага, ён заўсёды паказвае яго адкормленым.

Да ўсяго гэтага прыбавіліся нараканні моладзі. Гэтых тоўстых яна лічыць паразітамі. Праз іхняе абжорства дзяржава павінна павышаць вытворчасць прадуктаў і адзення, бо яны спажываюць не абгрунтаваныя навукай нормы. Гэта па іх віне ў тралейбусах не хапае месца, з перагрузкай працуюць паліклінікі і бальніцы. Гэтыя персоны паглынаюць у грамадстве тыя сродкі, якія маглі б пайсці на заняткі спортам, турызмам, навукай, мастацтвам і іншыя цудоўныя чалавечыя патрэбы.

Моладзь не пераканаеш, што таўшчыня бывае ад псіхічных перажыванняў. Так кажуць толькі тыя, хто сваёй страшэннай вазе хоча знайсці эстэтычнае апраўданне.

Нікому не хочацца прызнацца, што ён проста абжора.

Калі вы хочаце камусьці адпомсціць, не клянціце старой цыганскай кляцбай «Каб ты зазнайкай стала!» або сучаснай «Каб у цябе дома пачаўся капітальны рамонт!», а проста — «Каб ты растаўсцела!»

АДКАЗЫ НА ЧАЙНВОРД «БЕЛАРУСКАЕ КІНО»,
змешчаны ў 8 нумары

1. Зімародак. 2. Кочка. 3. Асіпенка. 4. Антыквар. 5. Рахленка. 6. Адамайціс. 7. Свінапас. 8. Стаднюк. 9. Качура. 10. Адоскін. 11. Нагібін. 12. Налім. 13. Марцінсон. 14. Нявестка. 15. Акуліч. 16. Чарот. 17. Тарыч. 18. Чараднічэнка. 19. Арлоўскі. 20. Іванова. 21. Арманд. 22. Драбень. 23. Яроменка. 24. Алесь. 25. Ясуловіч. 26. Чобур. 27. Рыс. 28. Сокал. 29. Лучанок. 30. Камлюк. 31. Куцэнца. 32. Адамовіч. 33. Чарнавус. 34. Сінявец. 35. Цукер. 36. Рубікон. 37. Навуменка. 38. Алялін. 39. Несцерка. 40. Астап. 41. Паўлінка. 42. Ананьіна.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД «БЕЛАРУСЬ»,
змешчаны ў 11 нумары

1. «Вожык». 2. Голуб. 3. Марат. 4. Мазыр. 5. Колас. 6. Волах. 7. Лукас. 8. Русак. 9. Казей. 10. «Нарач». 11. Лучоса. 12. Леніна. 13. Ясень. 14. Стома. 15. Станюта. 16. «Лысая». 17. Шырма. 18. Палік. 19. Талаш. 20. Пестрак. 21. Левін. 22. Анюта. 23. Стрэшын. 24. Макараў. 25. Шэлег. 26. Тарас. 27. Тарыч. 28. Дунец. 29. Шутаў. 30. «Белае». 31. Мележ. 32. «Налім». 33. Герман. 34. Гінчан. 35. «Жарцы». 36. «Алесь». 37. Слуцк. 38. Нізюк. 39. «Мінск». 40. «Лянок». 41. Бялоў. 42. Тураў. 43. Гудок. 44. Нараў.

На першай старонцы вокладкі: «Снягурачка».

Фотаэцюд У. Вяхоткі і Л. Папковіча

На чацвёртай старонцы вокладкі: «Навагодняя ёлка».

Фота А. Чумак.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА.
А. П. УС, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела рабочага жыцця — 32-38-14, аддзелаў сельскага жыцця
і пісем, культуры і літаратуры, быту — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава.
Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 15243. Здадзена ў набор 1/XI-73 г. Падп. да друку 26/XI-73 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60х90¹/₈.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 419 131 экз. Зак. 575. Цана 15 кап.

222649-12

8000000 198 1336
+ нрлел.

Цена 15 кап.

Индекс 74995